

DEBTRE GBANII VOO 1 KAN 2 WOO NJ

1-2 Gbanii vɛ

(Une traduction de 1-2 Rois en Yɔg dii)

Par Jean Koulagna

Bookelis

Aix-en-Provence, 2020

Deewa í tóó kán vud kan yag dii máa vu yɔ

- 2011, 2018. *Moo tú"í wawaa Lutér woo nɔ*, DTA/EELC, Ñgáúndíi - Lulu Press, Raleigh
- 2019. *Hɛn ha"í : Levitíkus kan yag diii*, Lulu Press, Raleigh
- 2019. *Debtere yéé vuɣu*, Lulu Press, Raleigh
- 2020. *1-2 Samuél*, Lulu, Raleigh ; Bookelis, Ex-en-Provence

© Jean Koulagna

(Édition préliminaire)

Institut Oecuménique de Théologie Al Mowafaqa

24 avenue du Chellah, Rabat, Maroc

pastojean@gmail.com

ISBN : 979-10-227-8466-5

Bookelis, Aix-en-Provence, France

All rights reserved.

Ví gaa Tayii ba moo yag diii máa áq ?

Mí dẹn Tayii nag moo nag ha"í míi ka yá ve' 20 yeno.

(09/07/2020)

Moo dānéé

Zaman gbanii voo nɔ

Debtore yag talí see yag ebərǎǎí máa, debtore Gbanii voo di dágá déj kó í í Samuél woo wɔɔ. Nán kuu yaawu tiiní kan yag gerék (150 t. YK) máa, vu ndɔg ban lág buu, ban mba píɡ dágá¹ ú, ma vu pəgəno ya idú. Moo woo nɔ ma kaa hɔ ví Gbanii 1 kan 2 yeno. Bíbələ yag gerékkí máa, Samuél kan Gbanii vu mbaa di kó í debtore dágá déj ma ka pəgón ya ndaddú máa wɔɔ ; vu bee vu *Gban waa* (tóó téé *Gbanii*) 1-4. 1-2 *Gban waa* kan gerék máa 1-2 *Samuél* kan ebərǎǎí, 3-4 *Gban waa* máa 1-2 *Gbanii* kan ebərǎǎí.

Hən kuu yag *Debtore Gbanii volí* ye mba la ve' tɛmɛre ndaddú waa ná'. Vu dən ya diga gban sɪ'íd Davíd woolí (970 t. YK) háǎ la sɪ' sey Nabukodonoʒr gbanii Babilón ka ya ʌn kaa Yerúsalem, ka gbó lig hən ha"í tum, ka fáǎ hən naa woo vu kan í nii Yúúda vu kanna Babilónné máalé (587 t. YK). Debtore ye vu pa'a moo gbanii voo belí sey Salomón ka fɛɛ gbanjé, gban Israél ka súg di lá dágá máalé, daa la dii sey gban Israél kan Yúúda ka sɪ' máalé.

---

¹ Ká tíj máa debtore vu mbaan móo kaayéei kó í kaa hɔn ví 'yǎ'ǎ ye wɔɔ né, ʌmáa vu ka vu móo píɡgi téé vu 'yé vu gbáɡgí, tóó téé kəd gbɔɔ tóó valí.

1 *Gbanii* dɛŋ kan moo gbaŋ bágané Salomón voo kan daa nii Adoníya sey Davíd ka tɔ́a máalé (1 Gba 1). Adoníya la ta yag kan nán Davíd woo too vɛ moo ɛɛ púgɛ gbaŋɛ, amáa anábi Natán daa vbígi doo taa, ma kó Davíd bɛ gbaŋ pú Salomón. Salomón ka fɛɛ gbaŋ máa, dɛŋ sɛ'ɛd nán vɛn duu Adoníya pee vɛ, nɔ́ too vɛ kan nán í Davíd ka ɔ́ddɛ a nɔ́ vɛ ɛ́ máa vɛ, kan Adoníya sɛɛ fɔ́ɔ woo. Pig woolí máa gbaŋ Salomón woo dɛŋ kan kɛ́é éélí woo, ka la éé Farón gbanii Mísira waa mánɔ́. Kɛ́é gáá máa ka la éé yɛ tɔ́ɔn nán Dəteronomís kɛɛ bińda moo máa yɛ vɛ né, kan kɛ́é gáá í too ka la éé vɛ ma kɛɛ kóɔ la hí' hɛnaa Tayii woo yɛ vɛ árn. Salomón wɛ yɔ́ɔ lig hɛn ha"í kan kú gbaŋ (1 Gba 7-8), vɛ pa'a kɛb woo kan hɛn gaalí woo kan zaɔ woo (1 Gba 3, 11-14. 16-28 ; 10, 1-13), nán bɛulí na'a vɛ hííwɔ moo woo nɔ́. Vɛ hɔ́ɔ kó í gbanii ka mba daga vɛ kan na"é máa wɔ́ɔ. Amáa kóó í yɔ́ɔ sɛ', hɛn máa yɛ vɛíwɔ gbaŋ woo.²

Pig nɔ́m Salomón woolí máa, waa woo Roboám gaan nán vɛ suggí né, ma vɛ tó' kɔ́ɔg, gbaŋ waalí Israél hí'ín ya idú. Zig wɛnbó' vɛ duu Yeroboám, vɛ sɛg voo ka' wázammé, vɛ bee hág voo Israél (1 Gba 12, 1-24). Vɛ 'yén kaa gbaŋ dagá né dɛi la wulí, ma ɔ́mríi wɛ ya kɛ kaa Samaríi, tiiwɛ kaa gbaŋ. Gbanii kɛɛ soo bi há' nán ɛɛ fíi duu nán í Yerúsalem vɛ sá máa, vɛ la mbɔ́g ndaa too kan dɔ́, vɛ 'yéé vɛ kaa gbɔ́ɔ vɛlí kó í tayii vɛ

---

² Cf. J. Koulagna (2009), Salomon de l'histoire deutéronomiste à Flavius Josèphe: problèmes textuels et enjeux historiographiques, Paris, Publibook.

wɔɔɔ, vɛ na' vɛ (1 Gba 12, 25-33) ; vɛ duu tayii nán Kanán voo Baál vɛ kan Asrtorét vɛ áǵ. Moo woo nɔ ma nán Dəteronomís vɛ hɔ vɛ kó í kuu kéé hɪnaa aayée voo gbɔ sú'ú wɔɔɔ. Vɛ hɔ gbanii voo vɛ kó í gbanii bíd vɛ wɔɔɔ ya voo 'waapád. Anábi búulí na'a (Elíya, Elísa, Hosée, Amós, kan í tóó kuu ɔn yée voo né vɛ) ká vɛ kó ba'ad di gbanj waalí Israél súulí. Vɛ wá' gbanii Yeroboám I kan Akáab (vɛ kan kéé Yezabél) kó í í kuu lín mba daga vɛ máa wɔɔɔ. Zig Yúúda vɛ kan Benyamín vuu kéé mbaa zuu gbanj waalí Yúúdálí, vɛ duu kaa gbanj Yerúsalem, vɛ tíd yag talí Tayii woo kan Davíd. Gbanii voo vɛ búulí na'a vɛ kó hɛn ka tɔɔn Tayii né áǵ. 1 Gbanii sí' kan nɔm Yosafát gbanii Yúúda voo kan Akazíya gbanii Israéllu (1 Gba 22, 41-51. 52-54).

2 Gbanii duu dɛɲ fíí ya moo Akazíya gbanii Israél woolí waa ná', pa'a moo hɔɔ woo kan nɔm woo. Pig woo máa pa'a moo Tayii ka ɓe anábi Elíya luu, ka nɔɔné, ma waa duulí woo Elísa ka fɛɛ ba'ad woo (2 Gba 2 ; 4-12). Ma 2 Gbanii laan tíɲ kan moo gbanj waalí Israél voo kan Yúúda pa'ané, kan moo Atalíya ka vbid gbanj Yúúdálí, ka bi tud mɛm gbanj Yúúda máa. Kéé waa ná' mɛm gbanj Davíd woo kan ti ú (2 Gba 11). Vɛ pa'a moo sii gbanii Israél kan í Yúúda kuu kón ya voolí, kan í nán hág gáá kuu gbɔn vɛ salí né máa áǵ. Sii súu yɛ tóó vuu tud gbanj waalí yɛ vɛ ya voo idú áǵ. Ve' 722 t. YK máa, gbanii hág Asúr, Salmamazár V kan Sargón II, vuu dɛɲ nán Israél vɛ buulí, ma vɛ fɛɛ kaa gbanj Samaríi kan kɔɔg, vɛ má'a í nii Israél vɛ kan nán vɛ búulí na'a,

vũ gánj la gbóo vù la hág gáá tóó wúlí, vù la gánj nán hág gáá í tóó vù ya du' gbó Israéllí (2 Gba 17). Gbanj waalí Yúúda kée sí vù dágá, ămáa mbaa dii mban keb né ăm. Pig nóm gbanii Yosíya woolí máa, túlí gbanj waalí Yúúda dẹj wúlí.

Nán Dəteronomís kuu bínda *Debtere Gbanii* voo ye vù họ Yosíya kó í gbanii ka kó hẹn hííllí Tayii woo sị' la gbug máa wɔgɔ (2 Gba 22, 2-3). Wù gbó gbaa vù tum kan tayii gáá gbanii í tóó ká kuu 'yéé vù kaa wúlí máa, nẹj nán hẹn pú'í voo vù kan í gan hólẹ vù kan wakẹẹ kẹw vù pád. Yosíya pú nán vù ba'ad uu la mbóg lig hẹn ha'í. Kuu di ba'ad pee máa, vù 'mẹj debtere moo palí Tayii woo wúlí (2 Gba 22, 8-20). Kuu zánğa debtere súu ye máa, Yosíya duu moo woo wuyy ma ka kó hẹn yẹ vù yẹnɔ (2 Gba 23, 1-20). Vù duu dẹj díní Páska kólí sey woolí (2 Gba 23, 21-27). Ămáa gbanii Yosíya fẹẹ nóm sey ka bi la há' Neko gbanii Mísira a yąą laa sii kan nán Asúr vù sá máalẹ. Baa waa tọọ fẹẹd dọnyée nóm yọọlẹ lee ná té' (ve' 609 t. YK – 2 Gba 23, 29-30).

Ve' 597 t. YK máa Nabukodonozór gbanii Babilón ya dẹj hẹn dágá nán Asúr vun kó Israéllí pee kólí kan Yúúda. Vù fẹẹ Yerúsalem kan kɔɔg, vù sid Yoyakím gbanjé, vù pínno kan daa sáj Eliyakím (vù tii yée woo Yoyakín), ămáa mbaa diin gbanj súulí né. Ve' súu dágá yẹlẹ máa, vù ma"ọ kanna Babilónné kan na"oo, kan í nii hág woo tóó vù. Anábi Ezekiyél di sọam nán kuu dẹj má'a laan vù Babilónné máa voolí. Vù pín Yoyakín kan daa sáj í

tóo yéé woo Mataníya (vũ tii yéé í woo Sedekíya). Ve' 587 t. YK máa, Sedekíya bi duu tót' kɔɔg ǎm̃. Nán Babilón vũ fíí ya kan néélé, vũ nɔɔ Sedekíya waa woo vũ woolí nólé, vũ sɔɔwɔ nɔɔ kan vee, vũ daa paŋɔ laan gba'a Babilónné. Vũ kũ vee sa kaa Yerúsalem, vũ gbó lig hɛn ha'í tum, vũ fɛ́ɛ hɛn naa woo kan hɛn naa í kíilí vũ 'waapád kanna. Vũ má'a í nii hág zín vũ kan nán zɪ́lɪ kũ kée 'waapád kanna Babilónné, ma vũ yee ɲgómna tóó 'yé a tíd hággi. Nán kũ kée hág súulí máa nán gím̃ vũ kan í kɔgɔné vuyũ.

Moo gbaŋ waalí Israél voo kan Yúúda sɪ́ kan túlí Yerúsalem yɛɔ. Debtère *Moo pa'ané* vũ í idú woo pa'a moo súu dágá yɛ vũ ǎm̃. Nán Yúúda vũ mbaa hág gáálí yɔ la ve' 538 t. YK, sey gbaŋ waalí Babilón ka túm, ma Kirús nán Pérse ka fɛɛ gbaŋ, ma ka gbɔ gba'a nán Babilón vun yan vũ yɛ ɯ fíí hág voo vulí máalé. Nán Israél kan í Yúúda kũ fíí la hág voolí sɪ́, hɛn vũ mbaan sí kó ká tíŋ wɔgɔ né. Vũ duu nán Pérse vũ ve' tɛmɛre idú (538-333 t. YK), ma nán Gerék vũ fɛɛ gbaŋ (333-68 t. YK) kan nán Róma vũ (68 t. YK- 135 p. YK).

Nɔɔ ka bínda deewa yɛ vũ lá ?

Nán tóo gaan zũ nán ka bínda debtère Samuél woo kan í Gbanii voo vũ né. Vũ bínda debtère máa yɛ vũ 'waan do' dágá né ǎm̃. Nán Yúúda tóó ká vũ taa Samuél kan anábi Natán kan anábi Gád ba vunno bínda vũ (1 MPv 29, 29). Í tóo vun taa voo anábi Yeremíya ba wũ bínda vũ. Deewa kũ ɓɛ ya diga Yosúalí

daa la dii 2 *Gbanii* voolí yɛ vɛ bee vɛ “Moo pa'aní nán Dəteronomís voo nɔ”. Vɛ bee vɛ í yɔɔɔ moo moo taalí voo kan teolozíi voo pád ndag zégéd woo di debtere *Moo palí* vɛlí (fr. Deutéronome). Nán súu yɛ vɛvɛ faa debtere anábi tóo voo vɛ bínda (Yeremíya, Hosée, Amós, etc.), vɛvɛ súg kan í hɛn ha"í tóo vɛ ma vɛ sɛg moo pa'aní vɛ kákád ma vɛ bínda debtere *Dooká Múúsa* woo vɛ (*Dəní-Moo Palí* vɛ).

Ba'ad nán Dəteronomís voo dɛɲ ya diga gbaɲ Israél voo kan Yúúda vɛ ka pégɛn di lá idú máalɛ. Sey woo gbaɲ waalí í nán Israél voo ba dɛɲ túmní sú'ú, gága né téɛ ba túm sí dón nó (sé' VIII t. YK³). Mín dɛɲ ɔ sú'ú, gbaɲ waalí nán Israél voo túm ve' 722 t. YK. Ve' súulí máa, nán Asiríi vɛvɛ ya tud kaa gbaɲ voo Samaríya, vɛ má'a gbanaa, kan gbaɲɲaa vɛ, kan í nii hág vɛ kan nán zɪlɪ́ vɛ gba'a, vɛ gán la gbóo vɛ la hág tóo vɛlí, ma vɛ gán gba'a í hág tóo vɛ ya gbóo la Israéllí. ʌmáa ba'ad gbɔɔ voo máa kóy di sey gbaɲ waalí í nán Yúúda voo ka túm ʌm máalɛ (587 t. YK).

---

³ Hɛn kán bee “sé” yɛ sey ka yɔɔ ve' 100lí mánɔ. Nasáa vɛ pɛɛn ve' vɛ duu 100 kan 100i (faránsa “siècle”, íjílís “century”). Baa vílí diilí máa ba gaan ví baa hɛn woo né. ʌmáa aa híjɪ́ bi gaa ví ve' hɛn kuu kóy, bi duu moo pa'aní see kuu yɔɔ dii ya sú'ú máa vɛ téɛ, bán yib ví moo tóo a tii hɛn sey tú"í súu yɛ vɛ ú. Kan yɔɔ faránsa máa vɛ bee “convention”. Sé' máa mbé' ká kuu gɔɔ (tóo téɛ mbé' tɔɔnɔ, tóo téɛ ndaddú), náá dɔɲ kuu tíd nagá zɔgɔ mbée na'alɛ mánɔ. Ka hɛn gɪlɪ́jɪ́ (hɛn vanní) máa, mí kó kó í sé' yɛ ka di mbé' 100 wɔgɔ, kóo a ná' pɛlí sɪ'.

Nán yẹ kuu mbaa hág gáálí máa vu taa moo buulí na'a, vu vín moo : Ẹn ka kó ma Tayii ka gbọ hẹn í yọgọ ka kóyyá ? Tayii wu buu yag talí wooa, kóó ẹn ka kó lá ? Ma vu taa Tayii ba si'ìd bi moo ba kii kinnu tóg né mánɔ. Moo taalí máa yẹ wu pú vu hẹn bẹ"ẹ yúú moo pa'aní hág Israél kan Yúúdálí. Í tóó vu bínda debtere kuu ɓe ya diga Yosúalí daa la dii 2 *Gbanii* voolí yẹ vu wulí, vu faa debtere *Moo palí* zájga, vu ha' hẹn tóó vu buulí na'a sey woolí. Vuu bi tú' aga nán Israél vu kan nán Yúúda vu kan gbanaa voo vunno kin Tayii tóg né, vun kin anábi woo vu moo né, vun duun dooká woo vu né áń, ma Tayii ba si'ìd vu wuy. Vu bee vuy nán Dəteronomís vu mánɔ. Vu kó ba'ad voo yẹ dii la wulí, diga kuu di lá hág gáálí. Sey gba'a voo ka 'wáa tóó kuu fíí la Yúúdálí máa, vu laan tíj kan ba'ad máa yẹ.

Nán í hẹn ha"í vu áń vun taa moo dágá yẹ, vu bínda moo pa'aní í voo tóó vu, vu mbóg debtere *Dooká Múúsa* woo vu sey sùu yelẹ áń. Debtere nónó kuu di dəní Bíbələlí, kuu bee vu Pentaták yẹ vu ba'ad nán hẹn ha"í sùu yẹ voo kan nán Dəteronomís wuy. Ba'ad yẹ pád kóy di sàam ve' nán Yúúda kuu di lá hág gba'alí kan ve' zaŋ gba'a ka 'wáalí (587-538 t. YK), kan ve' í kuu duu ya pig woolí máa vúlí, sey gbaŋ nán Pérse voo ka dən málẹ.

Pógəní debtere Gbanii voo ye vuyvuy

Mín dən ọ ya sí hən kuu pa'a debtere ye vwlí máa ọ. *1-2 Gbanii* vū pógən di ya tṣṣn.

1. Gban Salomón woo nɔ (1 Gba 1-11)
  - a. Salomón dáá gbanjé (1 Gba 1-2)
  - b. Gban Salomón woo kan hən ka kó (1 Gba 3-10)
  - c. Sífíd gban Salomón woo nɔ (1 Gba 11)
2. Gban waalí Israel híín idú (1 Gba 12-2 Gba 17)
  - a. Gban pógənée (1 Gba 12)
  - b. Gban waalí vū idú, kan ba'ad anábi Elíya woo (1 Gba 13-22)
  - c. Gban waalí idú, kan ba'ad anábi Elísa woo nɔ (2 Gba 1-16)
  - d. Sífíd gban waalí Israélli (2 Gba 17)
3. Sífíd gban waalí Yúúdai (2 Gba 18-25)
  - a. Gban Ezekíya voo kan Manasé kan Amón (2 Gba 18-21)
  - b. Gban Yosíya woo kan ba'ad woo nɔ (2 Gba 22, 1-23, 30)
  - c. Sífíd gban Yúúdai (2 Gba 23, 31-25, 30).

1-2 Gbanii vū kan yṣṣ diii

Debtere yṣṣ talí see tiiní kan yṣṣ dii máa ba'ad gbṣṣ, hən tṣəlí tóó nɔ ǣm. Hən tóó vū buulí na'a vū kan daga manné

voo yag diilí pélí, moo hẹn woo ba ví kan vư pélí, ba gaan vư ví ní ẳm. Hẹn ka tặ mba debtere *Gbanii voo* vưlí yelí máa, hẹn lig yọọlẹ vư kan moo sii vưyư. Lig yọọlẹ baa ví diilí man woo kan lig nasáá voo vư kan nán Israél dikab voo vư né. Hẹn bưlú na'a vư họn tiiní ní, ka' tóó tée mí gúgún vư kan hẹn kưu man kan hẹn kaa gaa vư ví, ka' í tóólí tée mí gbọ yéé voo kan yag faránsa, etc. Sii ẳm dí í yọgọ. Ba gaa ví hẹn sii vư (kpaa vư, síi vư, pag naa vư, gọgọ sii vư, etc.), ẳmáa ba gaan ví moo kaa kưu yọgọ 'yé vư la kó í kaa sii vư wọgọ máa né, kan moo kaa yúlí vư, kan garú kưu daa kan kaalí moo a há' kaai máa né.

Lig kan hẹn ba'ad lig vư kan hẹn lig mbóggí vư :

<i>Ebərəð</i>	<i>Faránsa</i>	<i>Yag dii (hẹn kán pín vư kan vư mán)</i>
אֵרַיִן airain, bronze		sạn (1 Gba 7, 23-24. 30.33.37 ; 14, 27 ; etc. ; 2 Gba 25, 13-17), hii (1 Gba 4, 13 ; 2 Gba 18, 4 ; 25, 7)
זַכָּת, כֶּתֶף angle		ka', ka' ndam (1 Gba 7, 30. 34)
מְכוּנָה base		ndam (1 Gba 7, 27-43), səgə (2 Gba 16, 17 ; 2 Gba 25, 13.16)
כִּיּוֹר bassin		tig gbọq (1 Gba 7, 30. 38)
בָּתָּנִת battant		bígí (1 Gba 6, 31-34)
גִּלְהָ bourrelet		[hẹn woo mbaa móo tiggi] tig (1 Gba 7, 41-42)
רִבְעִי רֶשֶׁת Carré, rectangle		ka' ndaddú (1 Gba 7, 5)

אַרְז	cèdre	la' gbəḡ (1 Gba 5, 13 = 4, 33 ; 5, 20.22 = 5, 8.10 ; 6, 9-21 ; etc.)
רְתוּקָה, רְתוּקָה	chaîne, chaînette	zanj (1 Gba 6, 21), [hən tóó móo] zanj síggi (7, 17)
מְנוֹרָה	chandelier	lám (1 Gba 7, 49 ; 2 Gba 4, 10)
כַּתָּרֶת	chapiteau	[hən woo mbaa móo tíggi] tig (1 Gba 7, 17-20 ; 2 Gba 25, 17)
חַיִּץ	charpente	la' gbagad (1 Gba 6, 6)
סְרִיב	circulaire	kárbód (1 Gba 6, 5 ; 7, 23.31.35 ; 10, 19 ; etc.), daa kan (1 Gba 5, 4.11 ; etc.)
עַמּוּד	colonne, poteau	gimsígi (1 Gba 7 ; 2 Gba 25, 13.16)
פְּקָעִים	coloquintes	yed naag waa (1 Gba 6, 18 ; 7, 24), yed (2 Gba 4, 39)
טַפְחָה	corniche	yúba (1 Gba 7, 9)
בְּרוֹשׁ	cypres	la' súur (1 Gba 6, 15.33) 9, 11 hən tiiní ní ; mí ɔ “la' néélé vɛ” (cèdres & cypres)
סֶרֶן	essieu	hii kuu ta doo (kó í doo móóta kan doo kiikí wɔɔ) wulí moo a tii ú mánɔ (1 Gba 7, 30-33)
יְצוּעַ	étage	etáazə = lig úud (1 Gba 6, 6.8 ; 7, 3)
שְׂקִירָה, פֶּתַח	fenêtre, ouverture	fenéetər (1 Gba 7, 4-5 ; 2 Gba 7, 2. 19 ; 9, 30.32 ; 13, 17)
בְּרִזָּל	fer	hii (1 Gba 6, 7 ; 8, 51 ; 22, 11 ; 2 Gba 6, 5-6)

רמון	grenade	tíbugu (1 Gba 7, 18-20. 42 ; 2 Gba 25, 17)
לִיָּה, שִׁבְכָה	guirlande, treillis	ha'ad gəggíi (1 Gba 7, 36) hii gəggíi (1 Gba 7, 17-20.41-42). Sey tóó téé họn tiiní ní (2 Gba 1, 2)
שִׁמּוֹן	olivier (sauvage)	la' kúúm, la' kúúm hóg (1 Gba 6, 23 ; 31-33)
מִסְגֶּרֶת	panneau, plaque	ngóńgńg (1 Gba 7, 28-36 ; 2 Gba 16, 17)
חֶצֶר	parvis, cour	na'am (1 Gba 6, 36 ; 7, 12 ; 8, 64 ; 2 Gba 21, 5 ; 23, 12)
צֶלַע	planche	falán (1 Gba 6, 9. 15-16. 34)
אוֹלָם, אֵילָם	portique	yag níim (1 Gba 6, 3 ; 2 Gba 16, 18), dóm, yag dóm (7, 6-21)
שִׁדְרָה	poutre	la' (2 Gba 6, 2.5), la' gbọọ (1 Gba 6, 9.36 ; 7, 2.5.12)
מִגְרָע, מִגְרָעָה	retraite, véranda	veránda (1 Gba 6, 6)

Hẹn sɿi vɸ kan ba'ad sɿi tóó vɸ

<i>Ebərəə</i>	<i>Faránsa</i>	<i>Yag dii (hẹn kán pín vɸ kan vɸ mánɔ)</i>
פְּרִץ, vb פִּקֵּעַ	brèche	ya tóəd (1 Gba 11, 27), ya pɸɸlí (2 Gba 25, 4)
vb חֵמָה au ptc	camp	ya sággi (1 Gba 16, 16), ya (2 Gba 3, 24). Ka' tóó vɸlí ɸɸlí na'a máa, họn tiiní ní.

קִשֵּׁר	conspirer	yag talí moo hẹn bíd tóó kólí (2 Gba 15, 10 ; 21, 23-24), soolí hẹn bíd tóó kólí (1 Gba 11, 26 ; 15, 27 ; 2 Gba 9, 14)
מִבְצָר, עִיר מִבְצָר	forteresse, ville forte	kaa sọ́ṣe voo (2 Gba 3, 19 ; 10, 2 ; 17, 9 ; 18, 8. 13)
עלה	monter	doggí (1 Gba 2, 34 ; 9, 24 ; etc.), sii lúúlí (2 Gba 17, 3 ; 18, 13 ; 23, 29 ; 24, 1)
לָקַח	prendre (un endroit)	vbid (1 Gba 20, 34 ; 2 Gba 12, 17 ; 13, 25 ; 14, 7 ; 16, 6 ; 17, 6 ; 18, 13 ; 24, 7), fẹẹ (2 Gba 17, 24)
פָּשַׁע	se révolter	kag dẹlẹ́ (2 Gba 3, 5.7 ; 8, 22 ; 18, 7.20 ; 24, 20) kag tọ́"ẹ́ (2 Gba 1, 1 ; 8, 20 ; 24, 1)
פָּקַד	revue (des troupes)	sọ́ṣe/nán vu wá"í (1 Gba 20, 15 ; 20, 26-27 ; 2 Gba 3, 6)
סָבַב, צִוֶּר, בּוֹא מְצוֹר	siège, assiéger	kaa yúlí (1 Gba 16, 17 ; 20, 1 ; 2 Gba 3, 25 ; 6, 25 ; 17, 5 ; 24, 11 ; 25, 2)

Moo tiiní tóó vu kákád

<i>Ebərəə</i>	<i>Faránsa</i>	<i>Yag dii (hẹn kán pín vu kan vu mánw)</i>
יהוה	(le) Seigneur, Éternel	Í 'Yélí, Tayii
מִזְבֵּחַ	autel	gbaa (1 Gba 1, 50-53 ; 2, 28-29 ; 8, 22.31 ; 9, 25), ya hẹn ha"í (1 Gba 6, 20.22 ; 7, 48 ; 2 Gba 12, 9 ; 16, 14 ; 18, 22)

עוֹלָם	éternel	(hǎǎ) káákáá (1 Gba 2, 33 ; 8, 13 ; 9, 3.5 ; 11, 36 ; 2 Gba 21, 7)
במה	Haut lieu	Gbaa (1 Gba 3, 2-4 ; 11, 7 ; 12, 31-13, 5 ; 1-2 Gba zín woolí 'waapád)
נַחֲלָה / חֶלֶק	Héritage, partage	zig dán (1 Gba 8, 53), hẹn dán (1 Gba 8, 51), hẹn gaga (1 Gba 21, 3-4), hẹn kalí (1 Gba 12, 16), hẹn ye"ẹ (2 Gba 21, 14). Sey tóó téé họn tiiní ní (1 Gba 8, 36)
צפון- דמיון	Nord/sud	wázam-gbózam (1 Gba 7, 25)
אבות	les pères	aayée vư (yǎg ebə́ǎǎ 'yén woo ag yée vư né, vư bee ag yée vư ba'á vưyư)
כהן	prêtre	í hẹn ha"í (ka í 'Yélí woo nọ tén), í hẹn pú"í (ka í tayii gáá voo vưyư tén)

Hẹn í tóó vư dilí vư duun tiiní né. Ka' tóó vulí téé mí gưg beelí kó í kưư bee kan yǎg ebə́ǎǎ, tóó téé kan yǎg faránsa wǎwǎ (fr. translittération). Yée kaa vư, kan yée nánán voo vư, kan yée ya tóó vư pád, vư kóy di í yọgọ. Ạmáa maleeka tóó vư ợm, kó í *kerubím* (eb : כְּרוּבִים) vư wǎwǎ (1 Gba 25-35 ; 8, 6 ; 2 Gba 19, 15).

Nán ka tii moo kan hẹn ẹẹné yǎg gáálí téé, mbaa kó í ka pạn yǎg gáá ye dǎd ya di yǎg dán woolí wǎwǎ. Hẹn tóó ba kưư yǎg dán woolí pélí máa vư dọ ya wulí. Ká ba gaan ví baa maleeka vư, kan anábi vư, kan akaw vư, kan hẹn tóó í yọgọ vư

kan yag dii ní. Hẹn yẹ vư pát vư dó ya, tóo vư yaa yag ebərəəlí, tóo vư duu vúd kan yag zomáy, tóo vư duu ya yag faránsa, tóo téé íngilís. 'Yà'ạ yẹ vư dó ya sí yag diilí, vư mbaa kó í ba kuu di sí wulí diilí na'a wɔɔ. Moo tiiní kan yag tóo máa mbaa kó í kaa duu yib yag dán baa 'mą̃nɛ zu wɔɔ.

Sey tóólí téé yag baa, kan hẹn dikab baa ví vư di kan néélé dó debtere kaa di tiiní yelẹ ăm. Nán ba'ad yag dii vư baa ndɔg hẹn woo kólí, moo vư taa kó ba bín yagan hẹn dikab vư moo Tayii woolí (fr. syncrétisme). Ạmáa sey tóo téé ba ndɔg ví té'. Debtere 'waapád, diga yag talí seelí kan í 'mą̃nɛ ăm, di í yɔɔɔ diga dənέ woolí, hẹn 'mą̃n tóo nɔ pélí. Moo woo nɔ ma mí ndɔgɔn hẹn ha"í (= fr sacrifice) tiiní « hẹn pú"í » né ; mí ndɔgɔn ya hẹn ha"í (fr autel) tiiní « gbaa », tóo téé « ya gbaa ménné » né. Tú'un ba mín fíí la kón hẹn dikabbi né, ạmáa tú' ba mín fẹẹ moo Tayii woo kan yag dán míí, kan moo taalí mílí, kan hẹn kán gaa, kán na' kannɔ mánɔ. Aa tiin ví moo Tayii woo yag baa vílí né, aa ɓe hẹn dán baa ví ɔn moo woo kannɔ né, aa taa ví zọọ 'yélí baa ví kan yag gáái téé, moo Tayii woo kan zọọ 'yélí baa ví súu 'waapád wún mbaa woo hẹn gáá súɔ. Í nii baa ví vư ɔ ban gan den gáá gígin hennaa náa ?

Aberviyasón vưvư

Yag talí seei

Debtere Múúsa woo vnyu

Dəní (Dən)

Vúnní (Vún)

Hən ha"í (Hha)

Hən wá"í (HW)

Moo palí (MP)

Moo pa'aní í tóó vnyu

Yosúa (Yos)

Í Moo sə"é vny (ÍMS)

Rúud (Rd)

1 Samuél (1 Sam)

2 Samuél (2 Sam)

1 Gbanii vny (1 Gba)

2 Gbanii vny (2 Gba)

1 Moo pa'aní vny (1 MPv)

2 Moo pa'aní vny (1 MPv)

Ezra (Ezr)

Nehemíya (Neh)

Estér (Est)

Debtere yéé kan moo taalí

vnyu

Zób (Zób)

Yéé (Yéé)

Geḡ vny (Ge)

Koheléd (Koh)

Yéé hínní (Yhi)

Debtere anábi voo vnyu

Esáya (Esa)

Yeremíya (Yer)

Káń Yeremíya woo nɔ (Kan)

Ezekiyél (Eze)

Daniyél (Dan)

Hoséya (Hos)

Yoél (Yoε)

Amós (Am)

Obadíya (Oba)

Yóna (Yon)

Míka (Mik)

Nahúm (Nah)

Abakúug (Aba)

Sofoníya (Sof)

Agáy (Aga)

Zakaríya (Zak)

Malakíya (Mal)

Yqg talí 'manḡi

Evaṇḡíl kan vḡyḡ

Matío (Mat)

Márkus (Mrk)

Lúg (Lúg)

Yoohána (Yhn)

Waa ba"ad vḡyḡ (WB)

Deewa vḡyḡ

Róma (Rom)

1 Korínti (1 Kor)

2 Korínti (2 Kor)

Galád (Gal)

Eféez (Ef)

Filíp (Fil)

Kolosíi (Kol)

1 Tesaloníi (1 Tes)

2 Tesaloníi (2 Tes)

1 Timotée (1 Tim)

2 Timotée (2 Tim)

Tíd (Tiàd)

Filemón (Flm)

Ebərəə (Eeb)

Yaakúbu (Ykb)

1 Piyér (1 Piy)

2 Piyér (2 Piy)

1 Yoohána (1 Yhn)

2 Yoohána (2 Yhn)

3 Yoohána (3 Yhn)

Yúúda (Yud)

Debtere anábii

Hən hōlēḡ (HH)

1 Gbanii vu

(05.05.20)

1

v. 1-4 – cf. Koh 12, 3-7 ; 4, 11 (Yéé 45, 11-12)

¹ Gbanii David ba gbọọ sí, ve' woo bụu sú'ú. Vu wáadu sàam, àmáa fọ́ọ pinnọ né kəd. ² Nán ba'ad woo vu ọddu : « A duu ú tee, maa uu sood ba' naa vu náá gíb waa tóó ka kan ná nag né, a ya mbaa dájí voolí, a tu vu, a ud voolí ka'í, tee fọ́ọ sín pi vu. » ³ Ma vu la soo náá gíb waa tóó ka duu la wulí máa hág Israéllí 'waapád, vu nuṅ Abisáag waa Sunám tóó, vu pąṅṅo laan gbanii woolí. ⁴ Wakéé waa pee duu wạạ mbaa ná', tu gbanii, kóddu ba'ad, àmáa gbanii un kannọ né^a.

v. 5-10 – cf. 2 Sam 15, 1-12 ; Rom 12, 3

⁵ Adoníya Hagít waa bé' dógóné, ọ : « Míi di gbanj fẹlẹ ! » Adoníya la hi móóta go'oy kan í go'oy dáálí vu, wayée vo' nónó vu baa ke dug b́áədú tíj. ⁶ Ba''oo ba pé'ewu dọg kóó bá' dágá aga, ba ọddu : « Moo ẹn kám kó hẹn í yọgọ lá ? » máa pélí. Adoníya súu ká duu saa mbaa ná'. Wụ duu Absalóm. ⁷ Adoníya pee la mba moo kan Yoáb Serúya waa, kan í hẹn ha'í Abiyatár, vu duu moo woo. ⁸ Àmáa í hẹn ha'í Sadók, kan Benáya Yoyáda

---

^a Eb. : “gbanii gaano né”.

waa, kan anábi Natán, kan Siméy, kan Réy, kan nán yée kólí David woo vu duun voo moo Adoníya woo né. ⁹ Adoníya sɔ' mbee vu, gə ndaa vu kan ndaa waa vu dáj isɛɛm Zohelédđí, dáj Ēn-Rogéllí, bée daga gbanɲaa vu 'waapád kan nán Yúúda kuu kóđ gbanií ba'ad máa vu, ¹⁰ ɔ́máa bi' been anábi Natán kan Benáya kan nán yée kólí David woo kan daa sáj Salomónɲ vu voo né.

v. 11-31 – cf. 1 MPv 17, 11-15 ; 22, 6-13 (Ge 16, 10. 12 ; 2 Kor 1, 17-20)

¹¹ Natán la ɔđ Bátiséba : « Yee mó kin Adoníya Hagít waa ka vbid gban ma ba' naa kuu gaa né ɔ́m ye náa ? ¹² ɔ́m yaa 'ya'ɔ ye mí tú'um moo tóó, téé món sɔđ yúú móó kan í waa móó Salomónɲ woo ɔ́m. ¹³ ɔ́m dɔ maa la gbanií David, mó ɔđɔ : “Náá ká món sɔđ gba'a kéé móó hɛn, mó ɔn ‘Waa móó Salomónɲ wúnno pín káám gbanɲé’ náa ? Kɔ wo née péń Adoníya ka fɛɛ wo gbanɲá ?” ¹⁴ ɔ́m di moo mbalí kan gbanií téé, mín dɔ duuma, téé mín ha' moo mí í ɔ́m di ɔ́lɛ yɛlɛ. » ¹⁵ Bátiséba lúú maa la gbanií lig úud woolí. Gbanií súu ba gbɔɔ sí háá, Abiság waa Sunám pee digi tulí. ¹⁶ Bátiséba nə'əy údda gbanií tíɲ. Ma gbanií vigi : « Ēn kómmá ? » ¹⁷ Bátiséba híɲɔ : « Ba' naa, Náá ká món sɔđ gba'a kéé móó hɛn kan yég í 'Yélí Tayii móó woo, mó ɔn “Waa móó Salomónɲ wúnno pín, wúnno dáá mbaa káám gbanɲé” náa ? ¹⁸ Ma Adoníya ka fɛɛ wo gban, ba' naa kí kin ví né ɔ́m máa ! ¹⁹ Gə ndaa vu kan ndaa waa vu, sɔ' kan mbee vu buulí na'a ; bée gbanɲaa vu 'waapád kan í hɛn ha'í Abiyatár

kan Yoáb í nii sỏ́ọze voo, ả́máa been waa ba'ad móó Salomỏ́n né. ²⁰ Ba' naa, nán Israél 'waapád vủ 'yẻ nỏ́ỏ di móóẻ moo ả́mmỏ tú'ud bi nán í a pỉm láané máa. ²¹ Sey nỏ́ỏ móó a sí pẻỉ tẻẻ^a, vỏ kỏg 'waa sí vỏỏ kan waa mỉỉ Salomỏ́nử^b. »

²² Ka di moo pee ỏẻẻ máa, anábi Natán dỏ ya wủỉ. ²³ Nán vủ la ỏỏ gbanii : « Anábi Natán yaa di yẻỉ. » Natán dỏ maa la gbanii, nẻ'ảỷ zủủ hágá, vả"ử. ²⁴ Natán ỏ : « Ba' naa ! Móo ỏỏ Adonỉya a pỉ bi, a fẻẻ láan bii mbaa wủláa ? ²⁵ Moo bẻẻ zủủ gẻ ndaa vủ kan ndaa waa vủ, sỏ' kan mbee vủ bủủỉ na'a ; bẻẻ gbanửaa vủ 'waapád kan í nii sỏ́ọze vủ, kan í hẻn ha"ỉ Abiyatár ; vủ di lỏỉỉ kan zỏỉỉ, vủ ỏ : “Adonỉya wủ gbanii !” ²⁶ ả́máa í mỉỉ kỏn waa ba'ad móó yẻ, vủ been mỉ nỉ, vủ been gbanử hẻn ha"ỉ Sadỏk kan Benảỷa Yoyáda waa kan waa ba'ad móó Salomỏ́nẻ né. ²⁷ Yẻẻ móo hỉỉ hẻn yẻ a kỏỷ í yỏỏỏ, ma mỏ ỏn waa ba'ad móó nán a pỉn mỏ kỏỏm gbanửẻẻ né yaa ? »

²⁸ Davíd ỏ : « I been ya Bỏtsẻba lẻẻ ! » Ma Bỏtsẻba dỏ ya gbanii wủỏỉ tíử. ²⁹ Gbanii sỏỏ hẻn, ỏ : « Í 'Yẻỉỉ ka sẻn nag í maag mỉỉ vủỏỉ yẻ dỉỉ ! ³⁰ Kỏ mỉỉ sỏỏ hẻn kan yẻẻg í 'Yẻỉỉ Tayỉỉ Israẻỉ, mỉỉ ỏ : “Waa móó Salomỏ́nử wủnỏn pỉn gbanửẻẻ, wủnỏn fẻẻ láan mỉỉ mbaa wủỉ”. Máa bẻẻ mỉn kỏ hẻn woo ử. » ³¹ Bỏtsẻba duu nẻ'ảỷ zủủ hágá, vả' gbanii, ỏ : « Kẻẻ zẻẻ, gbanii Davíd ! »

---

^a Eb. : “Ba' naa a ud sí hágá kan aayẻẻ vủ ử tẻẻ...”

^b Eb. : “Vỏ kan waa mỉỉ Salomỏ́nử vỏn mbaa sí kỏ í nán kủủ kỏ hẻn kẻẻg wỏỏỏ”.

v. 32-40 – cf. 1 MPv 23, 1 ; 29, 22-25 ; 2 MPv 23, 9-11 (Ge 20, 8 ; Koh 8, 4)

³² Gbanii Davíd ɔ : « I been ya gbanɔ hɛn ha"í Sadók vɛ kan anábi Natán kan Benáya Yoyáda waa léé. » Nán pee vɛ dó maa la gbanii. ³³ Gbanii ɔd vɛ : « I bɛ waa ba'ad mí^a tóó vɛ, ví ɗaa waa míí Salomónɔ go'oy mííí, ví sí zɛɛ ziɲɲaa Gihónɲé, ³⁴ téé gbanɔ hɛn ha"í Sadók vɛ kan anábi Natán ɛɛ sɔ'ɔdɛ kúm gbanɔ, a tii gbanii nán Israél voo. Pig woo téé ví úú gɔ' naa, ví ɔ : “Salomónɔ kɛə zee !” ³⁵ Téé ví vúd duuwu ɗɔg, a ya kám mbaa láan mííí, a pín gbanɲé. Mí ɔ sú'ú, wúńɲo tii gbanii nán Israél voo kan Yúúda vɛ. »

³⁶ Benáya Yoyáda waa híí yag, ɔd gbanii : « Aamen ! Hɛn í 'Yélí Tayii ba' naa voo ka ɔ máa wɛ yɛɲo ! ³⁷ í 'Yélí a mbaa kan Salomónɔ kó í ka mbaa kan ba' naa vɛ pee wɔgɔ, a luu gbanɔ woo ɗɔgɔn yúba a duu mba í gbanii Davíd woo la ú ! » ³⁸ Ma gbanɔ hɛn ha"í Sadók vɛ sí zɛɛ kan anábi Natán kan Benáya Yoyáda waa, kan nán Kerét vɛ, kan í Peléed vɛ ; vɛ ɗaa Salomónɔ go'oy gbanii Davíd woolí, ma vɛ pɔɲɲɔ zɛɛ ziɲɲaa Gihónɲé. ³⁹ Gbanɔ hɛn ha"í Sadók bɛ kúm gɔ' waalí, 'wá"í, sɔ'ɔd Salomónɔ. Vɛ bɛ gɔ' naa úú, ma dúú vɛ ɔ : « Salomónɔ kɛə zee ! » ⁴⁰ Nán pád vɛ tótɔ duuwu ɗɔg, vɛ naa ámbəlí, vɛ dɛ' zóó, vɛ lég háá hág nam gigig.

---

^a Eb. : “Waa ba'ad í buulí víí woo...”

v. 41-53 – cf. 1 Gba 2, 13 (Ge 21, 6 ; Yer 17, 11 ; Zób 5, 12)

⁴¹ Adoníya kuu di hɛn lálí 'waa kan nán ba béé vɛ pee vɛ máa, vɛ ki léggí. Yoáb ki gá' naa kuu úú, ma vi : « Ẹn yaa di kaalí ma moo ka yaa hɔɔ yɛ lá ? » ⁴² Di lá moo pee ọlẹ, zaa máa Yonatán, í hɛn pú'í Abiyatár waa, yá ya. Adoníya ọddu : « Ẹm sée ya yelí, moo mó wayéei, mó pɛn ya moo tọọ naa ? » ⁴³ Yonatán híjíd Adoníya : « Ee ! Gbanii Davíd yee sí Salomón gbanii ọ. ⁴⁴ Gbanii ba' gban hɛn ha'í Sadók vɛ sí zuu kan anábi Natán kan Benáya Yoyáda waa, kan nán Kerét vɛ, kan í Peléed vɛ, vɛ ha'ɛ go'oy gbanii woolí. ⁴⁵ Gban hɛn ha'í Sadók vɛ sí zuu kan anábi Natán, vɛ sọ'odu kúm gban Gihónjé, ma vɛ vúd tọọ dɔg kan zọọ dẹ'ẹ, kaa 'waapád dẹ' zọọ, wɛyɛ kó kílí ki léggí yɛnɔ. ⁴⁶ Salomón dáá sí káám gbanjé ọ. ⁴⁷ Nán ba'ad gbanii woo vɛ la zig gbanii baa ví Davíd, vɛ ọ : “Tayii móó a kó yég Salomón woo a duu mba í móó, a luu láan woo a mba í móó ám !” Ma gbanii [Davíd] nɛ'ay ya úud woolí, [vá'ɛ]. ⁴⁸ Gbanii duu ọ : “Na'ẹ a pú í 'Yélí Tayii Israél ka pún bɛə nán a pín gbanjé, ma ka kó kán hɔgọ yɛnɔ !” »

⁴⁹ Nán Adoníya ba béé vɛ hɛn láá pee, dúú kó vɛ sú'ú, vɛ lúú, nónná ma' hɛnaa woo ka la. ⁵⁰ Adoníya bé' sí Salomón ndɔggí, ma lúú laa la ma' gá' kuu di gbaalí yelẹ. ⁵¹ Nán vɛ la ọd Salomón : « Adoníya ki dúú kan gbanii Salomón, ma la ka gá' kuu gbaalí vɛ dii mbaa duulí, ọ : “Séy gbanii Salomón a sọọ hɛn

bín nɔɔn mí bəə kan pag né péń !” » ⁵² Salomón ɔ : « A mbaa duulí na'a, a kón hən kəəg too né téé, yúú hú' woo dágá aga sín pen hágá né. Amáa a bi kó zóó vɛ́igi téé, wún nɔɔ ɔ. » ⁵³ Ma gbanii Salomón ba' nán vɛ la siddɛ zɛɛ gbaalí. Adoníya la nə'əy zɛɛ gbanii Salomón woolí, vá'ɛ. Salomón ɔddɛ : « Am fíí la móólé kíilí. »

2

v. 1-12 – cf. 2 Sam 23, 1-7 ; 1 MPv 22, 6-13 ; 29, 26-30 (MP 31, 7-8 ; Yéé 15, 4 ; 101, 4. 6. 8)

¹ Sey Davíd ka ðag sí nɔm máa, ɔd waa woo Salomón hən a kó máa, ɔddɛ : ² « Mí laa sí míí móo zágá dólíi yɔ^a. Am nda doo, mó kó la hən wayée ná. ³ Am duu moo palí í 'Yélí Tayii woo vɛ, mó 'yem duu hɛnaa woo vɛ, mó duu dooká woo vɛ kan hən ka ɔ, kan hən ka híí, kó í kɛɛ bínda dooká Múúsa woolí wɔgɔ, téé hən am kó pád wún yó túd, hən kám híí wún kóy ám. ⁴ Téé í 'Yélí wún kóm hən ka tan yag yúú móólé máa, ká ɔ : “Waa móó ɛɛ gág hɛnaa voo, ɛɛ duun kan zóó voo 'waapád, kan vágád voo 'waapád téé, nán ɛɛ pí káám gbaɲ móó Israéllí máa wún 'wáa né kəd.” ⁵ Mó gaa hən Yoáb Serúya waa ka kó kan í nii sósóze Israél idú yɛ vɛ ú : Abnér Nér waa vɛ kan Amása Yetér waai. Ká nɔɔ vɛ, yed mem sii sey ká'adı, zóó mem sii gónsónj

---

^a Eb. : “Mí laa sí míí hɛnaa bá' vulí yɔ”.

kan tégé woolí dólí. ⁶ Ạm kó hẹn duu keb móo nɔ, mó gbɔ yúú hee woo a dó zuu ká'ad ná kaa nɔmmé sá. ⁷ Ạm kó hẹn duu pú Barziláy, baa Galáad yẹ waa woo vu, vu súg lá hẹn kan nán móo vu ọ́m. Moo ká vu kón hẹn duu í yogo, vu yaa mílílí sey kán lúud dam nii Absalóm dug máalẹ́. ⁸ Siméy Géra waa, nán Benyamín kaa Bahurímí yẹ vu móólẹ́ ka'í ọ́m yeno. Ká vu haan dug néélẹ́ na'a sey kán di laalí Mahanayímmí mánɔ. Pig woolí ka ya fẹ́en Yordénné máa, mí taddu yag kan yég í 'Yélí woo bín nɔnɔ kan pag né. ⁹ 'Yá'á yẹ máa món gbɔnɔ ká'ad ná né, moo mó móo nán kebbi, aga mónnɔ gaa hẹn ọ́m kógo máa. Yúú hee woo yẹ a sí zuu kaa nɔmmé kan memmi. »

¹⁰ Davíd daa ud hágá kan aayée vu^a, vu dɔddu kaa Davíd woolí.

¹¹ Davíd ká waa gbanj woo ve' vo' ndaddú : waa ve' gúndem Ebrónjé, ma la kó ve' vo' tɔɔnɔ zuu tɔɔnɔ Yerúsalemmé.

¹² Salomónj tii kẹ́m daa láan ba"oo Davíd woolí, gbanj woo dii néélẹ́ na'a.

v. 13-25 – cf. 1 Gba 1, 1-10. 41-53 ; Yéé 21, 9

¹³ Adoníya Hagít waa lúú maa la Bátséba Salomónj na"oo. Bátséba vigi : « Mó mbóg yaa kan zógo duu lí ? » Adoníya híj : « Ee ». ¹⁴ Ma duu ha' : « Míí bí ọ́m moo tóo nɔ. » Bátséba ọ́ddu : « Ạm ọ́ ya sínna. » ¹⁵ Adoníya ọ́ : « Mó gaa gbanj máa yẹ ba

---

^a Debtère Gbanii voolí kan Moo Pa'ané vulí máa, gbanaa ka nɔ tée, vu ọ́ ba ud hágá kan aayée (ba"oo) vu, kó í kaa ọ́ ví yag diilí gbanaa ba vu kẹ́ ọ́ yẹ wɔgo.

míínɔ, Israél 'waapád ba 'yé nɔ́ di míílí moo ɔ́nnɔ waa gbanɔ. ʌmáa gbanɔ pee daa tii, ma dan sáɔ ka fɛɛ waa, í 'Yéí ka tii púgu yɛnɔ. ¹⁶ 'Yɔ́a yɛ máa mí bá'am hɛn tóó, téɛ ʌm ma sá. » Bátséba híídu : « ʌm vi ya síi. » ¹⁷ Adoníya ɔ : « Mí bá'am ʌm la ɔd gbanii Salomónɔ – wún man né – a pún Abisáag waa Sunám yɛ, mí ééwu ú. » ¹⁸ Bátséba ɔddu : « Mí ki sú'ú, mín la ɔd gbanii moo móó yɛ ú. »

¹⁹ Bátséba lúú maa la gbanii Salomónɔ, laadu moo Adoníya woo pee ɔlé. Gbanii lúú la fɛɛwɔ, nə'əy vá'u, ma fíí la mbaa káám woolí. Vu gan káám tóó panna gbanii na"oo, mbaa nag nán woolí. ²⁰ Bátséba ɔ : « Mí bi bá'am hɛn tóó waa ná', téɛ ʌm ma sá. » Gbanii ɔddu : « ʌm vi ya ú Na"á, mín man né. » ²¹ Bátséba ɔ : « ʌm pú la dam nii Adoníya Abisáag waa Sunám yɛ a ééwu sú'ú lá ! » ²² Gbanii Salomónɔ híídu na"oo : « Moo ɛn kám vid Adoníya Abisáag waa Sunámmá ? ʌm viddu sí gbanɔi née ! Wu í nii náa ! ʌm vid vu gbanɔ kan í hɛn ha"í Abiyatár, kan Yoáb Seruya waa ám náa ! » ²³ Gbanii Salomónɔ sɔa hɛn kan yég í 'Yéí woo, ɔ : « Adoníya soo sí nɔm woo ú ! Ka nɔɔ né téɛ, Tayii a ga'an naggi ! » ²⁴ í 'Yéí ka pún néélé, ka pún ɔn kám láan ba' mí Davíd woolí, ka pún kí duu yag tali woo yɛ díí ! Bəə Adoníya dí nɔmmi ! » ²⁵ Ma gbanii Salomónɔ ba' Benáya Yoyáda waa la vəə Adoníya nɔɔ daa.

v. 26-27 – cf. 1 Sam 2, 30-36 ; Gc 24, 21-22 ; Mat 19, 30 ; 24, 13

²⁶ Pig woolí máa gbanii ɔd Abiyatár í hɛn ha"í : « ʌm lúú laa móólé Anatóttí, moo mó maa nɔmmi, ʌmáa ðəə mín nɔɔn mó né, moo kám gaŋ akooti í 'Yélí woo ba' mii Davíd woolí tíŋ, kám nuŋ hɛn kɛmné vɛ 'waapád kannɔ mánɔ. » ²⁷ Salomónŋ tɔ'ɔ Abiyatár luu ba'ad hɛn ha"í í 'Yélí woolí. Hɛn woo kóy í yɔɔɔ kó í í 'Yélí ká ka ɔ yúú kii Elí woolí Sílolí pee wɔɔɔ.

v. 28-35 – cf. 2 Sam 3, 23-39 ; 20, 8-10 ; Yún 21, 14

²⁸ Yoáb la béé hɛn pee ki. Kóó ká ka duun moo Absalóm woo né sɪ', bi' duu woo moo í Adoníya woo. Yoáb lúú la yúg waa waa hɛn pú"í í 'Yélí woolí, la ka gɔ' yúú gbaalí pee vɛ [dii mbaa wulí]. ²⁹ Nán vɛ la ɔd Salomónŋ Yoáb ba la yúg di lig hɛn pú"í í 'Yélí woolí, ba ka gɔ' yúú gbaalí pee vɛ [dii mbaa duulí]. Salomónŋ ba' Benáya Yoyáda waa a la vəə nɔɔwɔ ɔ. ³⁰ Benáya yá la waa waa hɛn ha"í í 'Yélí woolí, ɔd Yoáb : « ʌm vúd ya yelí, gbanii wɛ ɔ ! » ʌmáa Yoáb híɪdu : « Mín nɔɔ zɛɛ mii yelí. » Banáya fíí la ɔd gbanii : « Hɛn Yoáb ka ɔ máa yɔ, moo ka híɪ máa yɔ. » ³¹ Gbanii ɔd Benáya : « ʌm kó kó í ka ɔ yɛ wɔɔɔ, mó vəə nɔɔwɔ, mó dɔddu la. Tée món na'ad mɛm Yoáb ka yɛd leená té' yɛ yúú mílɪ kan kii ba' mii woolí. ³² í 'Yélí a fii mɛm nán idú voo ka yɛd, ka nɔɔ vɛ kan pag, ma ba'a ka gaa né ʌm yɛ woolí yúlí. Nán súu wɛ Abnéér Nér waa vɛ kan Amása Yetér waai. Ká vɛ mbaga voo kan zálí ú. Yetér súu ká í nii sɔ́ɔze nán Yúúda voo nɔ. » ³³ Mɛm voo yɛ aga sín fíí Yoáb woolí yúlí kan waa

woo vu háá káákáá, ʔmáa ká'ad í 'Yélí woo sín mbaa David woolí kan waa woo vu, kan kii woo, kan láan woolí ʔm. ³⁴ Ma Benáya dɔg la vəə Yoáb nɔɔ daa, vu dɔddu daa woolí kílí, gbɔŋŋé. ³⁵ Gbanii bɛ Benáya 'yé daa í nii sɔ́ɔze voo, pí Yoáb. Tii Sadók gban hɛn ha"í pí daa doo Abiyatár woolí.^a

v. 36-46 – cf. 2 Sam 16, 5-13 ; HW 32, 23 ; Yéé 109, 17-20

³⁶ Gbanii ba' bee la Siméy, ɔddu : « ʔm la yɔɔ lig Yerúsalemmé, mó mbaa wulí, mó vúd laa ka"í sá. ³⁷ Yáa zága ʔm vúd, ʔm dáá [ziŋŋaa] Kedrón yáa téé, aga mɛm móó wún fíi yúú móólé. » ³⁸ Siméy híid gbanii : « Kəə zee, mín kó kó í kii ɔ yɛ wɔɔɔ. » Ma Siméy mbaa daa Yerúsalemmé diilí na'a. ³⁹ Ve' tɔɔnɔ ka yáa daa máa, gba'a Siméy woo idú vu pee dɔg laa Akís Mááka waa, gbanii Gáad woolí. Nán vu la ɔd Siméy : « Gba'a móó pee vu di Gáadí. » ⁴⁰ Siméy lúú, ta wamnde woo, daa ka la Akís woolí moo bi la soo gba'a bii vuyv. Siméy daa la pɔŋ gba'a woo vu Gáadí fii ya. ⁴¹ Nán vu la ɔd Salomón Siméy ba laa Gáadí ba fíi ya wulí yɔ. ⁴² Salomón ba' bee la Siméy, ɔddu : « Mín kóm mó sɔɔn hɛn kan yég í 'Yélí woo náa ? Mí ɔm yáa ʔm 'ná' doo vúd daa ka"í téé, ʔm gaa ba bín nɔɔ ɔ náa ? Mó híin mí ee bin ki sú'ú náa ? ⁴³ Moo ɛn pɛn kám duun yag kám tan í 'Yélí né, kám pí moo mí lá ? » ⁴⁴ Ma gbanii duu ɔd Siméy : « Aga mó gaa zɔɔ

---

^a Yélí máa Septán (LXX – debtere yag talí see kan yag geréggi) ha' hɛn tóo vu buulí na'a. Hɛn woo vu pee la di ya tóo wulí kókód debtere yag ebərəəlí. Hɛn dágá yɛ duu kóy v. 46lí kan ka' tóo wulí ʔm.

móólé hẹn kám kó kan ba' mii Davíd máa ọ. í 'Yéí sín súum zọọ vjig móó ọ. ⁴⁵ Ẹmáa gbanii Salomón wún nuu woo hẹn baggi, káám gban Davíd woo wún dii woo néélé na'a í 'Yéí woolí tíj. » ⁴⁶ Ma gbanii ba' Benáya Yoyáda waa vúd la vəə Siméy nɔɔ daa. Láan Salomón woo nuu ziginí woolí nagá.^a

3

v. 1-15 – cf. 1 Gba 4, 29-34 ; 2 MPv 1, 1-13 (Yéé 119, 125 ; Ykb 1, 5 ; Mat 6, 33 ; 1 Kor 14, 12

¹ Salomón la kó moo ag kan Farón, gbanii Mísira, éé wakéé waa Farón woo, paṅṅo laan kaa Davíd woolí, ['yége wulí] háá yá sey ka yọṣu lig í woo 'waa, kan lig í 'Yéí woo, kan garú kaa Yerúsalem tíj máalé. ² Nán vun baa ha' hẹn di gbaalí moo sey súulí máa lig í 'Yéí woo ba hẹn ná yọṣu né. ³ Salomón ba híí í 'Yéí, duu hĩnaa ba"oo Davíd woo, ẹmáa ya hẹn ha"í woo wu gbaai. ⁴ Gbanii daa laa hẹn pú"í Gabaónjé, moo gbaa gbọ ba duulí. La ha' hẹn kuu baa ẹn pú í 'Yéí 'waa la pád máa uzineere.

⁵ Salomón ka di lá Gabaónjé máa, í 'Yéí gbọ vúd maawọ nẹgi viddí. Tayii ọṣu : « Ẹm vin ya hẹn kám híí ẹn pú bi máno. »

⁶ Salomón ọ : « Mó kód ba' mii Davíd waa ba'ad móó hẹn duu buulí na'a moo ka duum, ka kó hẹn kám ọ, ka kó hẹn duu, ka duum kan zọọ woo 'waapád máno. Mó gbɔnnɔ hẹn duu kolí né,

---

^a Cf. moo buuní 2, 35 páń yelí.

mó púgu waa a pígi gbanjé, hẹn woo wu kóy bəə yəɔ. ⁷ 'Yá'a yé máa, í 'Yélí Tayii míí, mó pú waa ba'ad móó káám gban, pí sí ba' míí David yɔ. Mí náá sáń waa lee ná té', mí gaan hẹn tóó né. ⁸ Waa ba'ad móó di sáam zig aga kám yeewu peelí. Zig woo zig gbọọ, nán di kan néélé wá'an vu né, moo vu buu mba kebbi. ⁹ Am pú waa ba'ad móó zọọ keb moo a tee nán móó vu, a họ hẹn duu kan hẹn bíd səgən áń. Yee nɔ́ wún tee nán móó yé vu, kuu buu na'a yé lá ? »

¹⁰ Hẹn Salomón ka vi yé tɔd í 'Yélí. ¹¹ Tayii ɔddu : « Hẹn kám híí máa ka wu yəɔ, kám vin ɔn pú bi mbaalí díilí na'a kan hẹn naa vu né, kám vin ɔn nɔɔn í maag bii vu ú né, amáa kám vi keb moo bi kó hẹn duu máa, ¹² mín kó hẹn kám ɔ yé ɔ. Mín púm zọọ keb kan moo taalí duu, nán tóó ka bóəm tíj ma ka man kan mó máa sín pélí, nán tóó a yaa pigim a man kan mó máa wún pélí áń. ¹³ Mín duu púm hẹn í kám vin ní, mín púm naa kan na"é, gbanii tóó a man kan mó máa sín pélí háá wún yá sey nɔm móólé. ¹⁴ Am duu hẹn kán ɔ, kan dooká míí vu kan moo palí míí vu kɔ í ba' móó David ka kɔ wɔgɔ téé, mín kó mún mbaa díi la wulí. »

¹⁵ Salomón ka daa ním dɔg máa, gaa ba nəəgi. Salomón daa fíí la Yerúsalemmé, laa la tú' fọ́ woo akooti í 'Yélí woolí, ha' hẹn kuu baa ɔn pú í 'Yélí 'waa la pád máa buulí na'a kan hẹn pu"í nag dẹné vu áń. Pig woo máa kód nán woo vu hẹn láá gbọ ba'a.

v. 16-28 – cf. Yéé 72, 1-4 ; Ge 16, 10 ; 25, 2 ; Lúg 12, 2 ; Rom 2, 16

¹⁶ Wakéé kəw tóo idú wu yaa gbanii woolí. ¹⁷ Í dágá ọ : « Vó mbaa di lig dágá kan wakéé máa ye, mí haɣ waa woolí ka'í lig súulí. ¹⁸ Bá' tɔ́nó ka yaa daa máa, wakéé súu ye duu haɣ waa í woo. Aga vón di idú lig súulí, nán gáá tóo kan vó pélí, aga vó idú 'wáa ye. ¹⁹ Wakéé ye úd waa fólé viddí, pijiwo, waa pee nɔɔ. ²⁰ Ma lúú dɔg vid sɔ́amé, kán di mí nəm kan waa míí máa, ganj waa míí bəgga woolí, ma bɛ waa í nɔm pee huu 'yén ka' í mílí. ²¹ Kán ním dɔg yag kə'ámé bi pú si waa vɔ́ɔ máa, mí họ nɔɔ sú'ú. Ya ka tú 'waa ya kán tégə waa pee máa, mí họ waa mí kán haɣ mánɔ pélí. »

²² Wakéé í tóo pee híí : « Vbáddi ! Waa míí wu waa zɔ́ɔd, waa í móó wu nɔɔ. » Í ba dɛɣ ọ moo pee duu híí : « Móó kó vbád ! Waa móó wu nɔɔ, í míí wu zɔ́ɔd. » Wu bé' sí yag fané í yogo gbanii woolí tíń. ²³ Gbanii ọ : « Í ye ọ : “Waa míí wu zɔ́ɔd, í móó wu nɔɔ !” Tóo daa híí : “Áá'a, í móó wu nɔɔ, í míí wu zɔ́ɔd !” »

²⁴ Ma duu ha' : « Pɔ́n ví ya paggi ! » Wu bɛ pag panno la.

²⁵ Gbanii ọ : « Sə'ɛn ví zuu waa í zɔ́ɔd ye idú, ví pú wakéé nónná a bɛ dɛ'ə woo. » ²⁶ Wakéé í waa woo ba ka zɔ́ɔd pee [ka ki ná' máa,] zóó nammɔ moo waa woo woo, ma ọd gbanii : « Ba' naa, i nɔɔ waa ye sá, i bɛɛ pú la wakéé ye ọ ! » Í tóo pee ọ woo : « Mín bɛn waa ye né, món bennɔ né áń ! I sə'ọ la ú ! » ²⁷ Gbanii ọ : « I bɛ waa pú la wakéé í ka dɛɣ ọ moo yɛnɔ, i nɔɔwo sá, moo

wu na"oo. » ²⁸ Nán Israél 'waapád vu ki moo máa gbanii ka sɔ' yɛ. Vu bé' gbanii ndɔggí moo vu hɔ kɛb Tayii woo di kannɔ moo a paŋ vu kiita woo tulí.

4

v. 1-6 – cf. 2 Sam 8, 15-18 ; 20, 23-26 (1 Kor 12, 4-11)

¹ Salomón waa gbaŋ yúú Israéllí 'waapád. ² Í nii ba'ad woo ka yee vu máa vu yeno : Azaríya Sadók gbaŋ hɛn ha"í waa, ³ kan Elihoréf kan Ahíya Sísa waa, vun voo í hɛn bɔ"é, Yosafát Ahilúud waa woo í ðeewa tulí. ⁴ Benáya Yoyáda waa woo í nii sɔ́ɔze voo ; Sadók kan Abiyatár vu í hɛn ha"í. ⁵ Azaríya Natán waa woo í nii nán kuu tíd kii máa voo ; Zabúud Natán waa woo koygáma, wu nán moo mbalí gbanii woo. ⁶ Ahisár woo í ba'ad diilí gbanii woolí kiilí. Adonirám Ábda waa woo í lampú fɛɛlé.

v. 7-19 – cf. 1 MPv 27, 25-31 (1 Kor 12, 7 ; 14, 33)

⁷ Salomón yee gbaŋ dii vu wɔnbó' zuu idú, 'yé vu yúú Israéllí 'waapád. Vunno baa sug hɛn ba' la kii gbaŋɛ duu sɛɛ kan sɛɛ. ⁸ Yéé voo vu yɔ. Húr mbaa woo guu Efrayímmí. ⁹ Dekér mbaa woo Salbímmí kan Bét-Sémessí kan Elónné kan Bét-Hanánné. ¹⁰ Heséed mbaa woo Arubóttí, néélɛ woo yɔ la Sókolí kan hág Heféerí. ¹¹ Abinadáb mbaa woo hág Dóorí, kéé woo máa Tafát Salomón waaí. ¹² Vu pú Baana Ahilúud woo Taanákan Megído kan Bét-Sán 'waapád, dán Satánné yúú guu Yisréllí. Ya ba'ad

woo ɓe la Bét-Sánné daa la dii Abél-Mehólalí, daa yaɗa la Yókmeám. ¹³ Gebér mbaa woo Ramóttí hág Galáadí. Kó ba'ad ya la kaa Yaír Manasé waa woo vúlí, kan hág Argóob Basánné : kaa vo' gúú, vu pád kan garú kan bee hiii. ¹⁴ Ahinadáb Ído mbaa woo Mahanayímmí. ¹⁵ Ahimaás mbaa woo Naftalíilí. Kéé í woo Basmát Salomón waai. ¹⁶ Baana Husáy mbaa woo Aséerí kan Bealóddí. ¹⁷ Yosafát Parúa mbaa woo hág nán Isakár voolí. ¹⁸ Siméy Éla mbaa woo hág Benyamínní. ¹⁹ Gebér Uríi mbaa woo hág Galáadí. Kó ba'ad ya la hág Sihón gbanii nán Amór voo woolí kan hág Óg gbanii Basán woolí. Hág máa yɛ vu pád vu 'yé gban dii dágá 'néŋ.

5

v. 1-8 = 4, 20-28^a – cf. *Dan* 22, 17 ; 15, 18 ; *Yéé* 72

¹ Nán Yúúda kan Israél vuɓ mbaa ná', vu man kan hád sagad yaɗa mammée. Vu lá, vu zo, vu de' zóó. Néélé Salomón woo feɛ hág gban tóó vu 'waapád ɓe yaɗa ziŋŋí daa la ya hág nán Filistíi voolí kan yaɗa húúm Mísiralí. Gbanii vu paɓɓo hɛn naa vu, vu duuwu háɗ ya sey nɔm woolí^b. ² Zágá pád hɛn lálí kii Salomón woolí máa wu yɛɓ : zoɓ makala kólí bugu saág

---

^a Vulgátalí (Bíibələ kan yaɗa latéɛɛ) máa, hɛn wa"í gbɔɔ 4 'wáa ná né : 4, 20-28. 5, 1-32 = 4, 20-5, 18. Bíibələ tóó vu duu wuyu ám. Yelí máa mí duu Bíibələ kan yaɗa ebərəəi.

^b = 4, 20-21.

vo' gúú kan zòm í nan bugu tẹ̀m̀ere kan gbeg^a, ³ ndaa waa w̃anbó', ndaa ba'a gbeg, mbee tẹ̀m̀ere, ṽu wá'an dugu ṽu kan b̃uug ṽu kan gbóo ṽu kan nóg buulí ṽu né. ⁴ Gbaɲ Salomónɲ woo ỹa la hág zɪɲ d̃ən ṽu, diga Tífsalí háá la ỹa Gaza, waa gbaɲ yúú gbanii zɪɲ d̃ən s̃úu voolí 'waapád. Háɣ 'waapád mbaa k̃á'ad ná, daa kan. ⁵ Nán Yúúda kan Israél 'waapád, diga Dánné háá Bérsebalí, ṽu mbaa h̃en tóó kón ṽu né. Aga nónná mbaa d̃oɔ la' woolí kan ỹag̃a woolí, háá ỹa sey ñm Salomónɲ woolí. ⁶ Salomónɲ ká di kan ɗag la' go'oy voo 40.000 moo móóta woo voo, kan í go'oy ɗáálí ṽu 12.000. ⁷ Gbaɲ dii ṽu baa ba'ad Salomónɲ kan nán k̃uú lá h̃en kannɔ máa h̃en láá kílí. Ṽu baa ba' h̃en láá duun s̃eɛ kan s̃eɛɛ. ⁸ Ṽu baa ba' t̃úɗ s̃eɛm kan h̃oɗ moo go'oy voo kan waa ba'ad ṽu ya gbanii ka mbaalí. Nónná kó h̃en k̃uú ɔddu mánɔ.

v. 9-14 = 4, 29-34 – cf. 1 Gba 3, 5-14 ; 10, 1-9. 23. 24

⁹ Tayii pú Salomónɲ keb kan h̃en gaalí gb̃oɔ ba'a. H̃en woo ka gaa máa b̃uú kó í háɗ sagad ỹag mammé w̃oɔ. ¹⁰ Keb Salomónɲ woo mba keb í waa Mam na'alé voo kan í Mísira ṽu 'waapád. ¹¹ Nán tóó ka kó keb kó í w̃u w̃oɔ máa pélí ; keb woo mba í Etán nán Ézra woo, mba í Emán voo kan Kalkól kan Darda Mahól waa ṽu á̃m̃. Yéɣ woo kii 'waa daa zig tóó vulí daa kan. ¹² Salomónɲ ɔ moo geɲ 3000, vud yéé 1005 á̃m̃. ¹³ ɔ moo yúú la'

---

^a Eb. : “zòm makala kólí kór vo' t̃aɲnó kan zòm í nan kór vo' gúú”. kór 1 = líit̃ər 220 = bugu s̃áag 2.

vulí, diga la' gbọọ Libánjé vulí kan zifée ka tá' vúd ya vǝgǝlí ; duu ọ moo yúú púg vulí, kan nóg waa vu, kan biig vu kan ze' vu ám. ¹⁴ Gbanii hág tóó kuu ki moo woo yẹ pa'ané pád vu ba' nánán vu lúú ya moo keb woo yẹ kilí.^a

v. 15-32 = 5, 1-18 – cf. 2 MPv 2 ; Ezr 3, 7 ; Aga 1, 8

¹⁵ Hírám gbanii Tír ka ki ba vun sọ'ọd Salomónj kúrn gbanj moo a pi ba'oo nǝ máa, ba' nán woo [uu la vá'u ú], moo ká ba híjǝ Davíd mbaa ná'. ¹⁶ Salomónj ba' ọdda Hírám : « ¹⁷ Mǝ gaa ba' mǝí Davíd ká ba nugun lig í 'Yélí Tayii woo yǝǝlǝ né moo ba ka di sii kǝlí kan í maag woo vu ma í 'Yélí ba ka púnno lá néélǝ yúú voolí né mánǝ. ¹⁸ 'Yǝ'ǝ ye í 'Yélí Tayii mǝí pún nǝlǝ daa kan sú'ú, mí duu sí kan í maag tóó pelí, hẹn kẹmné tóó pǝlí ám. ¹⁹ 'Yǝ'ǝ ye mǝí bi yǝǝd í 'Yélí Tayii mǝí lig kǝ í í 'Yélí ka ọd ba' mǝí Davíd máa wǝǝ : “Waa móó a pím gbanjé máa wúnno yǝǝn lig.” ²⁰ Am ba' nán uu dun la' gbọọ Libánjé vu ; nán ba'ad mǝí vún súg kǝ ba'ad kan í móó vu, tée mín púm hẹn súúlí voo kǝ í am ọ wǝǝ. Mǝ gaa nán vóó yelí vu gaan voo ba'ad la' kǝ í nán Sidónj vu wǝǝ né. »

²¹ Hírám ka ki moo Salomónj woo yẹ máa, zǝǝ dẹ"ọ mbaa ná', ma ọ : « Na'ǝ a pú í 'Yélí ka pú bǝǝ Davíd waa keb moo a waa gbanj nán máa kuu dab na'a yẹ voolí yǝnǝ ! » ²² Hírám ba' híjǝda Salomónj : « Mǝ ki moo kám ba' ọn ya moo la' gbọọ kan súr yẹ

---

^a LXX : + 3, 1 + 6, 1, + 9, 24. 16-7.

vụ sú'ú. ²³ Nán ba'ad míi vún lúu Libánhế, vún sí duu zuu mam gbọqlẹ, téé vún vad la' néhế, vún pạ laan ya ạm ọn máalẹ. Pig woo téé mín ọd vụ vún buu, téé mún ya ẹe wulí. Hẹn í míi kán híi máa, ạm ba'an hẹn láá wu mílị kíilí. » ²⁴ Hirám pú Salomón la' gbọọ vụ kan súur vụ kó í ka híi wọgọ. ²⁵ Salomón pú woo Hirám túd bugu sáag 40.000 kan kúm ọgónghón gbọọ gbẹg^a. Hẹn Salomón ka ba'ad Hirám máa wu yẹn.

²⁶ Í 'Yéí pú Salomón keb kó í ba taddu yag pee wọgọ. Hirám vụ kan Salomón vụ mbaa kan ká'ad sọam voolí, vụ sug yag voo ta dágá. ²⁷ Salomón bee nán Israéllí vụ 'waapád moo ba'ad léébina ; nán súu vun di fọfọ 30.000. ²⁸ Salomón ba' vụ la Libánhế, baa pín vụ fọfọ 10.000 10.000. Kuu la kó sẹẹ dágá Libánhế téé, vụ fíi la voolí. Adonirám wu nán ba'ad diilí nán súu yẹ voo. ²⁹ Salomón ká duu di kan nán hẹn gané vụ fọfọ 70.000 kan í kuu dúd 'yẹge guulí vụ fọfọ 80.000, ³⁰ vụ wá'an í nii voo vụ fọfọ 3000 né. Salomón ba yee vụ moo uu gii nán ba'ad vuu. ³¹ Gbanii ba' nán vụ la gán 'yẹge gbọọ vuu moo uu họ dunné moo lig dọdọ. ³² Nán ba'ad Salomón woo kan í Hirám woo vụ, kan nán Gíblíi vụ dúd 'yẹge vụ kan la' vụ moo lig [Tayii woo] yọqlẹ.

---

^a Eb. : túd kór 20.000 ; kúm kór 20. Í ye ka hẹn zúggi máa, mí tiwu kan ọgónghón kuu baa gan kúm gudónghón wulí yẹn. Ọgónghón dágá di líitər 200.

v. 1-38 – cf. 1 MPv 28, 10-12. 20 ; 2 MPv 3 ; WB 7, 47

¹ Sey Salomón ka yoo lig í 'Yéí woo máa, nán Israel vuu vúd hág Mísirali kó ya sí ve' 480 woo wu yeno. Ba waa gban Israéllí kó ya ve' ndaddú sú'ú, sẹẹ zíiví. Sẹẹ zíiv súu sẹẹ idú woo n^a.
² Lig Salomón ka yood í 'Yéí yẹ lúgúd woo hágá máa di mééta vo' tẹ̀aṇo, neelẹ woo mééta wẹ̀nbó', lúgúd woo yúba mééta wẹ̀nbó' zuu nónó. ³ Yag níim gbọọ woo mééta wẹ̀nbó', man kan neelẹ lig sú nọ. Yag níim súu sùlí woo di mééta nónó.^b ⁴ Salomón mbóg fenéetər, vu taa hii vu wulí. ⁵ Vu duu yoo lig etáazə vu kárbád kárbád bəg daa kan vəgə lig peelí, vu kó kan lig úud vu wulí daa kan ́m. ⁶ Etáazə í hágá máa neelẹ woo mééta idú kan dẹ'ə, í sạamé neelẹ woo mééta tẹ̀aṇo, í yúba mééta tẹ̀aṇó kan dẹ'ə. Vu kó veránda vu góo daa kan moo la' gbagad uu dọ la vəgə lig súulí sá. ⁷ Vu yoo lig máa yẹ dón kan 'yegə gá'ané vuyv, nán tóo kin daa mbigi kan bóg kan hẹn hii tóo sey kuv di lig yẹ yoolẹ máalẹ né kəd^c. ⁸ Yag níim dólí la etáazə í hágá máa di ka'

^a Dugu dugu ≈ avril. LXX : +5,31-32 ; 6, 37-38.

^b Eb. : "... lúgúd woo hágá máa di nag núug vo' gúú, neelẹ woo nag núug gbeḡ, lúgúd woo yúba nag núug vo' tẹ̀aṇó. Yag níim gbọọ woo nag núug nónó, man kan neelẹ lig sú nọ. Yag níim súu sùlí woo di nag núug wẹ̀nbó'. ᠓᠗᠘ (áma = nag núug) ≈ 0,5 m. Ya kán ọ mééta yelí pád, debtere yag ebərəəlí máa vu ọ nag núugi.

^c Nán Israel voolí sey woolí máa vu họ hẹn hii vu kó í hẹn tóo ka duun uu na'an Tayii kanno né máa wəgə.

nag nánne. Vư mbóg eskaliyée kááb dǎá dɔg etáazə í sǎámé, daa yǎǎ dɔg etáazə í tǎǎnɔ woolí. ⁹ Salomónɔ ka yɔɔ lig pee 'waa máa, vư ha' falán kan la' gbɔɔ pee vư moo lig yéég. ¹⁰ Etáazə pee lúgúd voo yúba di méeta idú kan dɔ'ɔ, vư ga' vư la vǎgəlí kan la' gbɔɔ vưyư.

¹¹ Í 'Yélí ɔd Salomónɔ : « Mó di lig pee yɔɔlɛ yaa ? ¹² Ǻm duu dooká míi vư, ǎm kó hɛn kǎn ɔ kan moo palí míi vư 'waapád téé, mín kóm hɛn mín tad ba' moo yǎg woo pee, ¹³ mín mbaa sǎám waa Israél voolí, mín kée nán míi Israél vư gbɔn né. »

¹⁴ Salomónɔ ka yɔɔ lig pee 'waa máa, ¹⁵ wáá vǎgə tíj woolí kan falán la' gbɔɔ vư, diga hágá háǎ yǎ dɔg lig yúúlí sag. Vǎgə lig tíj 'waapád maa la' mén ; hág máa vư wááwư kan la' súuri. ¹⁶ Vư wáá vǎgə lig tíj kan falán la' gbɔɔ 'waa dɔg neelɛ woo méeta wǎnbó' yɛlɛ pád, diga hágá háǎ yǎ dɔg yúba. Vư mbóg ya súu yɛ moo a tii lig sɛɛɲi. ¹⁷ Ka' lúgúd woo hágá méeta gbeg pee wư lig na'a, lig hɛn ha'íi. ¹⁸ Vư dɔd la' lig tíj súu yɛ vư mbaa móo yɛd naag waa vư kan la' kɔ'ɔd vưyư. Vǎgə pád maa la' mén, nán tóo hɔn daa 'yɛgɛ né. ¹⁹ Salomónɔ yɔɔ ya hɛn sɛɛ 'yélí lig sǎámé, moo ư ha' akooti í 'Yélí woo wulí. ²⁰ Ya hɛn sɛɛ 'yélí pee lúgúd woo hágá di méeta wǎnbó', neelɛ woo méeta wǎnbó', lúgúd woo yúba méeta wǎnbó' ǎm. Salomónɔ mbóggư kan dɔ' í ka dɔu mǎnɔ. Salomónɔ yɔɔ ya hɛn ha'í yǎg níim dɔlí la lig hɛn sɛɛ 'yélí peelí. Vư kó ya hɛn ha'í súu kan la' gbɔɔ pee, vư gɔɔwɔ kan dɔ' 'waa daa pád. ²¹ Vư mbóg lig pee kan

dọ' í ka duu la wulí máa, tíj kan góó áń. Vú túú sạm kan zan dọ' tíj lig hẹn sẹj 'yélí peelí, vú mbóggu kan dọ' í duu kəd. ²² Vú mbóg lig 'waapád kan dọ', vú kó kan ya hẹn ha"í í yogo áń.

²³ Vú duu dūd kerubím vú kan la' kúm hóg, lúgúd voo mééta nónó. ²⁴ Kpakpag kerúb í dágá máa lúgúd woo di mééta nónó nónó, súg 'waapád mééta wọnó' belí nag kaa daa la yạ nag í tóólí. ²⁵ Kpakpag kerúb í idú woo vú dí mééta wọnó' áń. Kerubím ya voo idú vú na' man kííd. ²⁶ Kerubím yẹ lúgúd voo di mééta gúú gúú. ²⁷ Salomón dii kerubím vú lig sạmẹ, lig tíj pi. Kerubím yẹ vú tí kpakpag voo vú : kpakpag í dágá woo la za' vẹgẹ ka' dágá, í tóó woo la za' vẹgẹ í tóó, kpakpag í sạmẹ vú súg zá'án lig sạmẹ. ²⁸ Salomón wáá kerubím súu vú maa dọ' mén. ²⁹ Salomón duu kó vú dūd kerubím tóó vú vẹgəlí kan kpag vag vú kan la' kọ'ọd vú, tíj kan góó áń. ³⁰ Vú ẹa hág lig áń kan dọ', tíj kan góó áń. ³¹ Vú kó bígí idú yạg níim dólí la lig hẹn sẹj 'yélí, vú kó bígí súu vú kan la' kúm hóggi. Gimsígi kuu kó yạg níim kanno yẹ zịlị woo kan súg nónó tée kan man kan zịlị vẹgẹi. ³² Vun mbóg bígí súu idú yẹ vú kan la' kúm hóggi. Vú duu dūd kerubím tóó vú bígí pee vúlí kan kpag vag vú kan la' kọ'ọd vú, tíj kan góó áń, vú gọọ vú kan dọ' ; vú gọọ kerubím vú kan kpag vag pee vú kan dọ' áń. ³³ Vú kó hẹn dágá yẹ kan yạg níim í gbọọ, kan gimsígi vun kó kan la' kúm hóg pee vú, kan bígí í vun mbóg kan la' súr pee áń. Gimsígi súu zịlị woo

kan sùg ndaddú téé kan man kan zìlì vègèi. ³⁴ Vù kó bígí yè vù pád kan falán kuu ye'en vù zuu idú idú mánò. ³⁵ Vù duu dūd kerubím tóó vù bígí pee vúlí kan kpag vag vù kan la' kò'òd vù, vù gòò vù kan dọ'. Vù kó hèn dágá yè kan hèn kuu dūd [vègəlì kan bígí vúlí] 'waapád. ³⁶ Vù ke na'am lig tíj, vù dūd [káám] 'yègè kpə'əy ya t̩a̩nó, kan [káám] í la' gbòò kpə'əy ka' dágá.

³⁷ Salomónj ka waa gbanj ve' ndaddú máa, vù pèd lig í 'Yélí woo wúlí, sèè zìiví. ³⁸ Ve' wānbó' zuu dágá woolí máa, vù 'waa ba'ad lig kan hèn kuu mbóg wúlí 'waapád, sèè búllí ; sèè búl^a sùu sèè ka'andaddú woo nò. Salomónj yòò lig yè ve' gúndem.

7^b

v. 1-12^c – cf. 2 MPv 8, 1. 11 ; 9, 17-20 ; Koh 2, 4

¹ Salomónj duu yòò lig í woo, ka 'waa máa, kó ve' wānbó' zuu t̩a̩nó. ² Salomónj dèj yòò lig í kuu baa lig kòd Libánj mánò. Lúgúd woo hágá di mééta vo' nónó, neelè woo mééta gbèg zuu nónó, lúgúd woo yúba máa mééta wānbó' zuu nónó. Vù kó gimsígi woo kan la' gbòò dún zuu ya ndaddú, vù ga'a la' gbòò

---

^a Zèè dón ≈ octobre-novembre.

^b LXXí máa, sapítar 7 yè dègè woo man kan í yag ebərəə né. Hèn wá'í 'mèj waa (versée) wa'í woo di kód. Tóó téé debtere yag ebərəə nán ka tii kan yag gerék yè ká ka tíd nagá máa hèn dágá yèno kan í kaa gaa ví 'yà'ə yè pélí.

^c LXX : v. 38-49.

tóó vù yúú gimsígi sùu wulí. ³ Vù kó lig waa tíj woolí vù kan la' gbọọ sùu kùu kó gimsígi vù kanno yẹ vùu. Gimsígi sùu vùn di vo' ndaddú zùu nónó, etáazə pád vù di kan gimsígi wānbó' zùu nónó. ⁴ Etaàazə tǝǝnó yẹ vùn di kan fenéetər voo vù túnnó. ⁵ Vù dūd la' yǝg níim voo kan gimsígi ka' ndaddú, yǝg níim kan fenéetər voo vù tǝn 'waapád. ⁶ Vù kó dóm na'a gimsígi vù, lúgúd woo hágá ba di mééta gbeg zùu nónó, neelẹ woo mééta wānbó' zùu nónó, kan dóm na'a í too tíj, gimsígi í woo vù há'án dɔg dagalí dagalí.

⁷ Salomónj duu mbóg dóm í kùu 'yé kǝám gbaŋ wulí. Vù baa kó kiita wulí, [moo woo nɔ ma] vù beewu dóm moo sǝ"ẹẹ. Vù mbóggù kan la' gbọọ dágá pee vù diga hágá háǝ yǝ dɔg yúba. ⁸ Vù yọọ lig í woo ka mbaa wulí máa nag dágá yɛnɔ. Na'am í woo kád, pig dóm í dágá peelí. Salomónj duu yọọ lig í Farónj waa woo ka éé wu ya pee, man zùu kan dóm pee kííd. ⁹ Salomónj yọọ lig máa yẹ vù kan 'yege vù dūu la wulí. Vù dūd 'yege yẹ vù man kííd kan koo bág waa, tíj kan góó ǝm, ɓe lig dɔɔlẹ dɔgga yǝ yúba, góó kan na'am tíj ǝm. ¹⁰ Vù pɛd lig dɔɔ kan 'yege dūnné gbọọ, 'yege woo vù dūu la wulí. 'Yege sùu yẹ too vù di mééta idú kan dǝ'ǝ, í too vù mééta ndaddú. ¹¹ Yúú 'yege sùu yẹ wulí máa vù ha'a 'yege í too kùu dūd vù man kííd, kùu dūu la wulí máa ǝm, vù ga'a kan la' gbọọ vù ha'a wulí ǝm. ¹² Vù kpə'ə 'yege dūnné vù ya tǝǝnó tǝǝnó na'am gbɔɔlẹ. Vù dii la' yéég vù dún í

yogo, man zuu kan na'am í lig tíj kan yag dóm lig í 'Yéí woo 'má'.

v. 13-22^a – cf. 2 MPv 2, 12-14 ; 3, 15-17

¹³ Gbanii Salomón ba' bee la baa too yéé woo Hirám. ¹⁴ Hirám súu ká waa wakéé yed too woo zig Naftalíilí, ba"oo nán Tiir too nanji. Hirám súu gaa ba'ad kaa né, di kan keb kan hen gaalí gbog ba'a, gaa ba'ad hii vu kólí kákéd. Baa pee ya maa la Salomón, kó ba'ad kuu oddu 'waapád. ¹⁵ Kó gimsígi hii^b too vu idú. Í dágá máa lúgúd woo mééta kégdágá, í idú woo kiní woo di mééta gúú. ¹⁶ Vu tuu hen too móo tiggi idú, vu ha' yúú gimsígi pee vúlí. Lúgúd voo ya voo idú di mééta idú kan de'ə idú kan de'ə. ¹⁷ Vu duu gag hii too vu mbaa móo ko'i, kan meetawol too móo zaŋ síggi, vu ha'a vu zuu yúú tig pee vúlí, gúndem gúndem. ¹⁸ Vu duu mbóg hen too móo tíbugui, vu dún dog ya idú, vu kaa vu daa meetawol pee vúlí. ¹⁹ Vu duu mbóg la' kó'od vu duu daa yúú tig pee vúlí, yag dómmé. Tig súu neelé voo di mééta idú idú. ²⁰ Vu kaa tíbugu temere idú daa tig kuu ha'a vu zuu gimsígi vúlí peelí yúba, ka' ya meetawol kuu hu vúd ya máalé. Vu kó hen dágá ye kan tig í idú woo árn. ²¹ Hirám duu ndag gimsígi too vu yag dóm dólí la lig hen ha"ílí : í nag nánne máa vu beewu Yakín, í nag kpáagí máa vu beewu woo

---

^a LXX : v. 1-9.

^b Hii ye hii néelé kuu tuun ton kan pag vuyú né, amáa hii woo yuu woo ú. Kan yag faransa máa "airain".

Boáz. ²² Vɛ duu mbóg hɛn tóó vɛ man kan hɛn kò'òd vɛ yúup gimsígi pee vɛlí. Ba'ad gimsígi máa vɛ dii wɛlí.

v. 23-40^a – cf. 2 MPv 4, 1-6 ; Vún 30, 17-21

²³ Hirám duu tuu hòom gbọọ tóó, vɛ aa sànni, ma vɛ beewɛ ba mam gbọọ sà aalí. Neelẹ woo ba di mééta nónó, mbaa daa kóríbad. Lúgúd woo yúba máa di mééta idú kan dọ'ọ. Kaa gúú kan zaɲ daa kan tée di mééta wọnbo' zɛɛ nónó. ²⁴ Vɛ kpə' yed vɛ duu daa yaɣ woolí, mééta dágá tée yed gbeg^b, háá daa kan. Vɛ kpə' yed súu vɛ dọg idú idú, vɛ yúgúd manna kan mam [sà aalí] pee kííd. ²⁵ Vɛ ha' mam súu yẹ kúsúgum ndaa voolí wọnbo' zɛɛ idú : ɬaɲnó vɛ tii nóó 'yé la ka' wázammé, ɬaɲnó vɛ tii la voo ka' zágá dólíí, ɬaɲnó vɛ tii la voo ka' gbózammé, ɬaɲnó vɛ tii la voo ka' zágá yé"íí. ²⁶ Kiní woo di kó í néelẹ nag péég wɔgɔ. Yaɣ woo mbaa móo tíg waa mam zólí, vɛ mbóggu bó' woo mbaa móo hɛn kò'òdi. Sulí woo kó lítər 44.000^c. ²⁷ Hirám kó ndam woo wọnbo' kan sà. Lúgúd voo hágá kan neelẹ máa di mééta idú idú, lúgúd voo yúba máa di mééta dágá kan dọ'ọ. ²⁸ Vɛ mbóg ndam súu yẹ vɛ kan ɲgɔ́ɲgɔ́, vɛ ndag la' yaɣ níim duu ya kanné voo vɛlí. ²⁹ Vɛ mbóg kəə vɛ kan ndaa vɛ kan maleeka vɛ ɲgɔ́ɲgɔ́ sàam la' yaɣ níim sàamé pee vɛlí. Vɛ duu túú zaɲ tóó vɛ pɛ zɛɛ zib zib yúú kəə kan ndaa pee voolí moo

---

^a LXX : v. 10-26.

^b Eb. : “áma dágá tée yed wọnbo’”.

^c Eb. : bát 2000. Bát 1 = lítər 22.

a duu hɔlɛɛ. ³⁰ Vu ta doo sɔn ndam pee wulí [moo uu tii daa u], vu aa sɔn kan daa ka' ya woo ndaddú áń, daa yaa mba la zan vun túú pee wulí, tig gbɔɔ^a hág woolí. ³¹ Tig gbɔɔ súu ya tóed woo saámé yaa mba dɔg yag woo waa ná', mbaa daa kárbád, neelɛ woo zaa kan ya la mééta dágá^b ; vu baa kɔgɔ di í yɔgɔ. Vu duu mbóg hɛn tóo vu wulí kákád. Ƴgɔ́ńgɔ́ń yɛ vu mbaa mbɔɔ mbɔɔ, vu mbaan voo kárbád né. ³² Doo súu ndaddú yɛ vu ta vu di Ƴgɔ́ńgɔ́ń yɛ wulí, hii kuu ta doo súu vu wulí yɛ vu di voo hágá, lúgúd voo zaa kan ya mééta dágá. ³³ Doo súu yɛ vu mbaa móo doo móóta sii. Hii kuu ta vu wulí yɛ kan zántə woo vu kan hii waa tóo wulí 'waapád yɛ vu aa dón sanni. ³⁴ Ka' ndam vu ya voo ndaddú áń vu di kan ka' tóo ka néé la wulí, vu seɛb vu man na kan ndam súu vu kííd. ³⁵ Ndam súu yúú woo sɪ' mbaa dɔg kárbád, lúgúd woo kɔ mééta də'əɛ. Vu di kan ya bəggí gúńdem, vu súg man na kan Ƴgɔ́ńgɔ́ń voo vu kííd. ³⁶ Hirám mbóg hɛn vu ya bəggí pee wulí, mbóg maleeka vu kan kəə vu kan kpag vag vu Ƴgɔ́ńgɔ́ń pee wulí, ya ka kéé dili ténɔ. Gəg ha'ad vu daa kan wulí. ³⁷ Hirám kɔ ndam yɛ vu di ná' : gbág sɔn aalí voo vu man na kííd. ³⁸ Hirám duu kɔ gbág gbɔɔ tóo vu, vu aa sanni áń. Gbág súu sulí voo di líitər 880^c. Gbág súu yɛ lúgúd voo di mééta idú, vu há'ay la di yúú ndam wɔnbó' pee wulí.

---

^a Tig gbɔɔ súu yɛ vu bee wuyuu mam gbɔɔ sɔn aalí yɛnɔ áń.

^b Eb. : áma 1,5.

^c Eb. : bát 40.

³⁹ Vɛ 'yé ndam nónó kan' nag nánné, vɛ 'yé í tóó nónó yɛ vɛ ka' nag kpáagí. Hirám ha' hòom gbọọ pee ka' nag nánné, ka' zágá yɛ"íí. ⁴⁰ Hirám duu mbóg hɛn húum fáálé vɛ, kan tɔɲ fàan vɛ, kan dag waa mam zólí vɛ. Hirám kó ba'ad gbanii Salomón ka paawɛ a kód bi lig í 'Yéí woolí 'waapád.

v. 41-51^a – cf. 2 MPv 4, 7-22 ; 5, 1 ; Vún 37, 10

⁴¹ [Lig í 'Yéí woolí máa] Hirám kó gimsígi idú kan tig voo kan ya hulí voo vɛ yúba kan hɛn kɛɛ gág wáá gimsígi súu yúú voo kannɔ ; ⁴² kan tíbugu tɛmɛrɛ idú kɛɛ kàà vɛ duun dɔg idú idú mɛɛtawollí moo ɛɛ wáá ya ka hu vúd dɔg tig gimsígíli yúba pee vɛ, ⁴³ kan ndam wɔnbó' kan gbág kɛɛ ha'a vɛ wulí, ⁴⁴ kan mam gbọọ kan ndaa wɔnbó' kɛɛ ha' mam súu wulí, ⁴⁵ kan dag húum fáálé vɛ, kan tɔɲ fàan vɛ, kan dag waa mam zólí vɛ, kan dag kan gbág Salomón ka paa Hirám a kó yɛ vɛ 'waapád.

⁴⁶ Gbanii ɔd Hirám kó hɛn yɛ vɛ 'waapád mbɛug Yordénné, sàam Sukót kan Sartánné, ya woo kó hád vanni. ⁴⁷ Salomón duu paa vɛ mbóg hɛn ba'ad tóó vɛ pád kɛɛ kó kan sɔn moo ɛɛ laan lig í 'Yéí woolí, ɛɛ la wulí. ⁴⁸ Salomón duu paa vɛ mbóg hɛn ba'ad í tóó vɛ : vɛ mbóg ya hɛn ha"í kan dɔ', táabələ kɛɛ baa ha' nan hɛn pú"í wulí árn vɛ kó kan dɔ"ɛ. ⁴⁹ Hɛn vee salí vɛ, nónó ka' kaa, nónó ka' kaa lig hɛn ha"íí, pád maa dɔ' mén, kan lám vɛ kan ya vee mu"í voo vɛ árn. ⁵⁰ Gbág vɛ, kan pag waa vɛ,

---

^a LXX : v. 27-37.

kan dag waa vu kan hen kid 'mané vu pád vu mbóg vu kan dọ'ẹ. Hen yag ním lig hen seṇṇé wàṣṣé pig bígíí kan í dólí la lig í 'Yéíí woolí pád maa dọ' méń. ⁵¹ Salomónj kó ba'ad lig í 'Yéíí woo yẹ vu 'waa pád. Pig woo máa pąṇ siide kan dọ' kan hen ba'ad ba''oo David ká ba mbóg 'yé pee, kan hen naa woo vu 'waapád, laan lig í 'Yéíí woolí.

8

v. 1-11 – cf. 2 MPv 5 ; Yéé 68, 25 ; HH 11, 19

¹ Gbanii Salomónj sug í nii Israél vu kan gbanaa zig voo vu 'waapád, kan gbaṇ kii Israéllí laan woolí Yerúsalemmé, moo uu gaṇ akooti yag talí í 'Yéíí woo dọḡon kaa David woolí Siyónṇé.

² Wayée Israél 'waapád vu súg laa Salomónj woolí sey díníí, seṇ etanímí^a. Seṇ súu yẹ seṇ gúndem woo nɔ. ³ Í nii Israél kuu yá 'waa ya máa, í hen ha''í vu gaṇ akooti. ⁴ Vu gaṇ akooti í 'Yéíí woo kan 'wá' súggí kan hen ba'ad Tayii woo vun 'yé waa waalí pee vu. Nán hen ha''í vu kan nán Levii vuú gán hen yẹ vu.

⁵ Gbanii Salomónj vu dii tíj akootilí kan nán ba bée vu ya pee vu, vu sọ' mbee vu, vu gə kan ndaa vu buulí na'a, wá''í pélí, moo hen ha''í. ⁶ Nán hen ha''í vu gaṇ akooti í 'Yéíí woo la 'yé ya woolí lig hen ha''íí, vu daa la 'yége lig hen seṇṇé, kpakpag kerubím voo vu wááwu. ⁷ Kpakpag maleeka súu yẹ voo vu ti'iy

---

^a Naa = septembre-octobre.

ya kuu ha' akooti kan la' gané woo vu máalé, yúba. ⁸ La' guu gan akooti wulí yé vu lúg háá nán ka dii ya lig hén ha"lí téé họ vu la, amáa kaa dii góó téé ba họ vu né. Vu mbaa di lá wulí háá zágá bəə. ⁹ Hén kuu 'yé akooti yelé máa 'yegé dunné [kuu bínda dooká Tayii woo] Múúsa kó ka pag wulí sey í 'Yéí ka ta yag kan waa Israél wulí, sey kuu vúd hág Mísiralí pee nɔ. ¹⁰ Nán hén ha"í kuu vúd ya lig hén ha"lí ná' máa, sakud fẹẹ lig í 'Yéí woo 'waapád, ¹¹ duun nán hén ha"í vu ba'ad kólí né, moo na"é í 'Yéí woo fẹẹ lig 'waapád.

v. 12-21 – cf. 2 MPv 6, 1-11 ; Yéé 115, 1

¹² Salomón ọ : « í 'Yéí híí woo mbaalí ya dimmáa ! ¹³ Mí yọọm lig am mbaa wulí, aga ya mbaalí móó nɔ háá káákáá.^a »

¹⁴ Salomón tii nɔ́ [yé la lig tíj], bag nán Israél vu 'waapád hén ; nán Israél 'waapád vun dii di yúba. ¹⁵ Salomón ọ : « Na"é a pú í 'Yéí Tayii nán Israél voo ka tad ba' mí Davíd yag ma ka kó hén woo kan néélé woo, ka duu moo woo aga kó ka ọ pee yenɔ. [Ká ọ :] ¹⁶ “Diga sey kán vud nán mí Israél vu ya lí máa, mí yeen kaa tóó sọm zig Israél voolí moo uu yọọ lig yéé mí a mbaan wulí né, amáa mí yee Davíd moo a waa gban yúú nán mí Israél voolí”. ¹⁷ Sey woo ba' mí Davíd ká híí bi yọọd í 'Yéí Tayii Israél voo lig yéé woo a mbaa wulí. ¹⁸ Ma í 'Yéí ọd ba' mí Davíd : “Kám taa bi yọọn lig yéé mí a mbaa wulí yé, duu

---

^a V. 12-13 = LXX v. 52-53.

19 ʔmáa mʔnɔ yʔɔn lig yɛ né. Waa móó í a vúd sii móólé
 máa wʔnɔ yʔɔ lig moo yéé míí a mbaa wulí.” 20 Aga í 'Yéí kó
 hɛn yʔg talí woo pee sú'ú. Mí fɛɛ gbaɲ, mí pí ba' míí David, mí
 dʔáa mbaa láan gbaɲ Israéllí kó í í 'Yéí ba ɔ pee wɔɔ, mí yʔɔd
 í 'Yéí Tayii Israél lig moo yéé woo a mbaa wulí yɔ. 21 Mí mbóg
 ya ʔu ha' akooti kʔu 'yé hɛn yʔg talí í 'Yéí woo kó ka ta kan
 avʔyéé vʔ wulí ʔm yɔ. Sey woo máa, vud vʔ dɔg hág Mísiralí
 wulí. »

v. 22-61 – cf. 2 MPv 6, 12-42 ; Neh 1, 5-9 ; Hha 26, 40-45 (Esa 56, 6-7 ; Yer
 3, 17) ; WB 7, 47-50

22 Salomɔɲ la dii dʔɲ gbaalí, tii nóó hɔ la nán Israél vʔ 'waapád,
 luu nag dɔg be'í, ɔ : 23 « í 'Yéí Tayii Israél, tayii tóó ka man kan
 mó máa péí, be'í kan hágá ʔm. Aga mó tíd yʔg talí móó, mó
 gbɔn waa ba'ad móó vʔ zʔɔ nán kólí né, kʔu duum kan zʔɔ voo
 'waapád tɛnɔ. 24 Ma mó tíd yʔg talí móó kám tad ba' míí David ;
 hɛn kám ɔ yʔg móólé máa aga mó kó sí hɛn woo bʔə kan néélé
 móó yɔ. 25 'Yʔ'ʔ ye máa, í 'Yéí Tayii nán Israél voo, ʔm duu tíd
 yʔg talí móó kám tad ba' míí David pee bɔ. Ká mó ɔddu : “Mín
 gbɔn mó nán a pím láan Israéllí máa púlí né, tow waa móó ʔu
 gág hɪnaa voo, ʔu duun kó í kám duun wɔɔ tɛnɔ.” 26 Tayii
 Israél, ʔm kó la hɛn kám tad ba' míí David yʔg woo pee bɔ.
 27 ʔnó ! Tayii wʔn mbaa hágá yelíí ? Be' kan hág ʔm vʔ bí'
 maanɔ né, ma gʔn dan lig kám yʔɔ yɛnaa ? 28 ʔmáa kóó í yʔɔɔ
 sɪ, í 'Yéí Tayii míí, ʔm ki bá'í waa ba'ad móó ka dɪm bá'í ye la

ú ; ăm ki wáyag kan bá"í waa ba'ad móó woo bəə ye la síná !

²⁹ Ăm kuu nń lig máa yelí vid kan zágá ăm, moo aga móo ọ :
“Yéé míí wún mbaa yelí”. Ăm ki kán dim bá"í lig súulí yen. ³⁰

Waa ba'ad móó kan nán móó Israél kuu ya bá'am yelí téé, kám
mbaa be"í ye, ăm ki bá"í voo pú vư, mó kée hẹn bíd voo gbod
vư la ú.

³¹ Nán ka kód daga tóó hẹn bíd ma kuu ọ a sạ hẹnne, ka ya sạ
hẹn gbaalı lig yelí téé, ³² kám mbaa be"í ye, ăm sạ' moo yúú
waa ba'ad móó voolí, ăm faa í ka kó hẹn bíd ye moo, aga hẹn
bíd woo a fíí yúú woolí, ămáa ăm híí moo maan nán í ka di kan
yẹn, mó kóddu hẹn duu moo tọọ woo yelẹ.

³³ Zig móó Israél [kuu laa sii ma] í maag voo kuu la gbó vư ya
moo kuu kóm hẹn bíd tóó nọ, ma kuu fíí ya na'am, kuu bá'am
lig yelí téé, ³⁴ kám mbaa be"í ye, ăm kée hẹn bíd voo gbod vư
la, mó fii vư ya hág kám pú aayée vư yelí.

³⁵ Be' ka tú'uy, mam ka naga né moo kuu kóm hẹn bíd tóó mán,
ma kuu ya bá' Tayii lig yelí, kuu na'am, kuu kée hẹn bíd kólí
voo ye gbọ moo kám sị'ịd vư ye téé, ³⁶ kám mbaa be"í ye, ăm
kée hẹn bíd nán móó Israél voo gbod vư la, mó tú'ud vư hịnaa
duu í uu duu máa, téé mó gbọ mam a fíí nan hág kám pú nán
móó vư yelẹ.

³⁷ Gọm ka kó, buu nọy ka yaa kan họọ bíd í tóó vư, sig tóó kuu
ya líd hẹn, kóó uu sig ụụ woo télá, í maag tóó ka ya yú nán móó

vũ hág voolí yelí, hẹn kẹmne tóo kan họọ tóo kuu maa vũ, ³⁸ ma nán tóo dágá, tóo tée nán móó vũ 'waapád, kuu ya bá' Tayii, nónná ka họ hẹn bíd zọọ voolí gaa, kuu ti' nag dọgọn lig yelí tée, ³⁹ kám mbaa be"í yẹ, ọm kée hẹn bíd voo gbọd vũ la. Kám gaa zọọ nánán voo dágá dágá yẹ, aga ọm kó hẹn súlú voo a duu hẹn voo kuu kó, ⁴⁰ tée vún ndọgọm sey uu di lá mbaalí hág máa kám pú avóyée vũ yelí.

⁴¹ Nán gáá tóo ka lúu ya ya diilíli moo móó nọ tée, kóó a sọọm zig móó Israél voolí pelí sị', ⁴² moo nán vún gaa yée móó ba yée gbọọ, nag móó ba nag néélẹẹ ọm, gáá yẹ ka ya bá' Tayii lig yelí tée, ⁴³ kám mbaa be"í yẹ, ọm kiddu bá"í woo, ọm kó hẹn ka bá'am yẹ púgu la, tée zig hágá 'waapád vún gaa yée móó, vún ndọgọm kó í zig móó Israél ka ndọgọm yẹ wọgọ, tée vún gaa ba vun bee yée móó vũ lig máa kán yọọ yelí.

⁴⁴ Nán móó kuu vúd di laalí sii kólí kan í maag voo tóo vũ kó í ọm ọd vũ wọgọ, ma kuu bá' í 'Yélí, kuu tii nọs 'yé la kaa kám yee yelí kan lig kán yọọ moo yée móó a mbaa wulí yelí tée, ⁴⁵ kám mbaa be"í yẹ, ọm ki bá"í voo, mó híí moo maan vũ la ú.

⁴⁶ Sey kuu kó hẹn bíd tóo púm – moo nán tóo ba kón hẹn bíd né máa pelí –, kuu vjịm zọọ ma kám dọd vũ nag kúm í maag voo voolí, kuu má'a vũ gba'a laan hág í maag voo súu voolí, kóó hág woo a dii ú, kóó a di bó', ⁴⁷ kuu la tii zọọ voo hág gáá kuu má'a laan vũ gba'a wulí yẹlẹ, kuu fíí ya móólẹ, kuu bá'am hág

gáá yelê ma kuu o : “Vó kó sí hên bíddá, vó kó hên sɔd sú'ú”,
⁴⁸ kuu fíí ya móólê kan zóó voo 'waapád hág kuu má'a laan vu
 gba'a wulí yelê, kuu bá'am, kuu tii nɔ́ laan hág kám pú aayée
 vu yelê, kan kaa kám yee yelí kan lig kán yọọ moo yée móó a
 mbaa wulí yelí tée, ⁴⁹ kám mbaa be"í yê, ɔm ki bá"í voo, mó híí
 moo maan vu la ú. ⁵⁰ Ȧm kée hên bíd zig móó kuu kóm yê voo
 gbɔd vu la ú. Ȧm kó nán kuu má'a vu laan gba'a yê uu họ gím
 gaad vu, ⁵¹ moo aga vu nánán móó vuyv, vu hên dán móó vuyv,
 aga mɔ́nnɔ vud vu ya hág Mísiralí, ya ká kuu sọọ vu kan hii
 máalê.

⁵² Ȧm kuu nɔ́ họ bá"í waa ba'ad móó woo kan í nán móó Israél
 voo, mó kid vu, mó kóđ vu hên kuu bá'am ye la ú. ⁵³ Moo aga
 móó yee vu vud ya sɔɔm zig tóó voolí moo uu tii zig dán bii, kó
 í kám ɔd waa ba'ad móó Múúsa sey kám vud avóyée vu ya
 Mísiralí máa wɔgɔ, í 'Yélí Tayii vóó ! »

⁵⁴ Salomón ka 'waa Tayii bá"í yê sú'ú máa, lúú dɔg tíj ya hên
 ha"í í 'Yélí woolí, moo ba gu doo núug mbaa di hágá, ba luu
 nag dɔg di be"í. ⁵⁵ Salomón lúú dii yúba, bag nán vu hên dɔg be'
 yúga, o : ⁵⁶ « Na"é a pú í 'Yélí moo ka kó hên yɔg talí woo, ka
 pú nán woo Israél vu nəələ yɛnɔ. Hên tóó dágá aga ka o 'yéđ
 Múúsa ma ba kóy né máa pélí. ⁵⁷ í 'Yélí Tayii baa ví a mbaa kan
 ba ví kó í ká ɔd abavíyee vu pee wɔgɔ, a kée gbɔ ba ví sá kəd,
⁵⁸ ɔmáa a tii zóó baa ví vu laan woolí, tée bán duu ví hɛnaa woo
 vu 'waapád, bán duu ví dooká woo ka pú abavíyee vu yê.